PRODUCȚIA ȘI REPARTIȚIA AVERILOR

ALEXANDRU PERIEȚEANU
INSPECTOR GENERAL DE PODURI ȘI ȘOSELE

EFECTELE SUPRIMĂRII CONSTITUȚIEI ȘI MONEDEI LEGALE ASUPRA PRODUCȚIUNII AVERILOR

Aurul e tot atât de necesar pentru fabricarea monedei, instrument de trecere al averilor dela un individ la altul, ca și fierul pentru fabricarea locomotivei, instrument de trecere al averilor dela un loc la altul.

BUCUREȘTI
TIPOGRAFIA „CULTURA NEAMULUI ROMÂNESC"
1920

De acelaş autor (sub presă):

Efectele măsurilor excepţionale asupra Industriei Naţionale.

ALEXANDRU PERIEȚEANU
INSPECTOR GENERAL DE PODURI ȘI ȘOSELE

EFECTELE SUPRIMĂRII CONSTITUȚIEI ȘI MONEDEI LEGALE ASUPRA PRODUCȚIUNII AVERILOR

> Aurul e tot atât de necesar pentru fabricarea monedei, instrument de trecere al averilor dela un individ la altul, ca și fierul pentru fabricarea locomotivei, instrument de trecere al averilor dela un loc la altul.

BUCUREȘTI
TIPOGRAFIA „CULTURA NEAMULUI ROMÂNESC"
1920

PREFAŢA

Societăţile sunt basate pe principiul *proprietăţii individuale*, pârghia puternică, cu ajutorul căreia omenirea a ajuns la gradul de desvoltare în care o vedem.

Dacă însă desvoltarea industrială, artistică şi sciinţifică a ajuns la un apogeu greu de întrecut, nu putem zice, acelaşi lucru relativ la repartiţia averilor între indivizi. Este cert ca desvoltarea industrială nu e scopul existenţii omenirii, ci numai mijlocul de a face fericirea oamenilor, singurul scop al vieţii.

Dacă dar, înnainte de răsboi, chestiunea repartiţiei averilor făcea obiectul tuturor preocupărilor, de şi nu era vorba de cât de ameliorarea soartei claselor sociale desmoştenite, astăzi când catastrofa războiului a distrus o bună parte din moştenirea trecutului, *chestiunea se pune cu mult mai mult interes, căci clasa desmoşteniţilor a sporit considerabil.*

Mai mult. Confllictul ivit între capii coloanei omeneşti în mers spre progres şi civilisaţie *a oprit întreaga coloană, a împiedecat producţia şi a stârpit sursa de existenţă a omenirii.* Lucrul e aşa de adevărat că o parte din convoiu a crezut că coloana s'a înfundat pe un drum fără ieşire şi că e *momentul de a luă altă cale* spre a ajunge spre ţelul dorit, edenul bibliei, unde se găseşte fericirea universală. Ei au părăsit calea urmată de omenire

dela începutul existenții sale, *calea imboldului la muncă și economia prin proprietatea individuală*, și au voit să treacă brusc pe altă cale, mai ușoară după părerea lor, *aceea a comunismului.*

Nimeni nu poate afirma care e calea care duce sigur la edenul misterios, dar ceeace se poate sigur afirma este că după ce omenirea a făcut atâta parcurs pe drumul ales, schimbarea drumului nu se poate face deviind puțin la dreapta sau la stânga spre a trece pe drumul de alături, ci trebue parcurs întreg drumul înnapoi până la punctul de plecare, căci noul drum are o direcție diametral opusă.

E imposibil de spus ce drum va lua omenirea readusă la punctul inițial și nu e imposibil să credem că va lua a doua oară același drum ca la întâia plecare, afară numai dacă admitem ca omenirea sosită la punctul de plecare nu va fi aceeași ca cea dela prima plecare ci o omenire nouă și plina de experiență, care va îngriji să oblige pe toți a apuca drumul comunismului.

In acest cas însă omenirea nu s'ar găsi chiar la răspântia dela care a plecat căci *în acea răspântie nu este experiența.*

Resultă dar ca comunismul, nemai putînd readuce omenirea la starea inițială a omului din caverne, risca să facă un imens regres pentru a apuca apoi pe o cale apropiată de aceea pe care ne găsim și a produce astfel numai o întârziere inutilă sau, dacă comunismul va reuși a readuce omul la starea celui din caverne, cum va îngriji ca el să nu reia calea deja parcursă?

Pentru ca însă coloana omenească oprită în mersul ei spre progres pe calea proprietății individuale să nu stea mult la gânduri, spre a decide aceasta omenire să-și reia calea muncii și economiei, e necesar ca în cel mai repede timp cei mai vigilenți să îngrijească în primul rând de repartiția averilor

și să asigure mijloacele. Acesta e necesar cu atât mai mult cu cât războiul, cu necesitățile lui, a falșificat instrumentul de schimb și repartiție al averilor, așa ca, singurul avantagiu ce presintă vechia cale, a dispărut și acest fapt dă apărătorilor comunismului argumente, prin cari ar putea să decidă coloana întreagă, că e locul de a ne întoarce la starea cavernelor, spre a pleca din nou pe adevăratul drum ce duce la edenul promis. Ca să vedem însă care piesă a instrumentului de schimb și repartiție al averilor e stricată, trebue să demontăm aparatul. Iată de ce vom începe prin a stabili unele noțiuni banale, ca rotițele unui ceasornic, cu cari contam să montăm, după reparație, aparatul destinat să servească la reluarea muncei, singurul mijloc de producțiune și de fericire.

In demontarea aparatului poate voiu fi obligat să sfarăm vre-o piesă, voiu fi nevoit să critic unele procedări. Țin să declar dela început că aceasta nu e scopul acestui studiu ci numai dorința sinceră de a constata causele răului care ne roade și a găsi mijloacele de îndreptare.

Este evident că după războiu mulți viteji se adună și prin urmare critica e ușoară. Sunt singur că mulți din cei cari au avut de luat deciziuni în timpul războiului nu ar mai lua astăzi aceleași deciziuni ca atunci și cel d'întâiu e evident Kaizerul. Mintea omenească însă e limitată, iar catastrofa a întrecut limitele prevederilor omenești.

Viitorul singur ne interesează dar el îmi pare sombru și plin de pericole. Ca să ne dăm mai bine seama să citām câteva pasagii din admirabilul tablou publicut de ziarul „Illustration" în numărul 4009 din 3 Ianuarie 1920, în „Curierul Parisului":

Omenirea e condamnată, dacă nu la moarte, cel puțin la un număr respectabil de ani de muncă silnică

Cine va avea francheța să ne notifice această sentință? Ce voce înaltă va îndrăsni să se ridice spre a ne striga amarul adevăr pe care fiecare îl presimte și bănuește confus dar care nu se impune mulțimii fiindcă ne obstinam a'l acoperi cu precauțiuni oratorice. Pentru a menajea sensibilitatea țării, cum s'a făcut fără prudență pe timpul zilelor rele ale răsbelului nu s'a renunțat în ajnnul zilelor rele ale păcii la politica **„minciunii caritabile"**.

Censura, paznic moral al națiunii, fusese însărcinată cu filtrarea scirilor în timpul operațiilor militare. Ea s'a achitat, cum se știe, cu un zel timid, care nu era fără pericol pentru nervii noștri, pe cari pretindea a'i menajea. Și, nu o dată, ignoranța în care ne-a ținut asupra adevărului a transformat o pierdere neînsemnată într'o decepție grea. Cădeam așa de desus în cât căzătura devenea dureroasă. Cenzura s'a ridicat, dar această concepție a disciplinei verbale n'a dispărut din obiceiurile noastre. Instinctiv, cetățeanul bun, în fața unei constatări urâte, tace și'și mărește neîncrederea. El crede, că ar face rău, dacă n'ar declara, că totul nu e perfect, după cea mai perfectă dintre victorii. Și el a luat așa de tare obiceiul de a considera optimismul ca o obligațiune patriotică fundamentală, încât se teme că s'ar face culpabil de crima de a lucra la descurajarea națiunii, dacă ar mărturisi că câțiva nori trec în momentul de față pe dinaintea soarelui nostru.

Scrupul frumos, dar inoportun. Războiul s'a terminat. Nu mai e vorba de descurajare și iată, că optimismul nu ne mai aduce serviciile, pe cari ni le aducea în timpul ofensivelor. Virtuțile păcii nu sunt aceleași, ca ale războiului. Trebuie să revizuim și să ajustăm toată armătura noastră morală. Felul încercărilor, pe cari soarta ni le va impune, cere o stare sufletească cu totul înoită. Și, prin-

tr'un paradox curios, numai o baie de pesimism ar putea, acum, să întărească energiile noastre ațipite într'o încredere prea moleșitoare.

Trebuie să spunem compatrioților noștri lucruri neplăcute. Trebuie să le băgăm în cap ideia, că intrăm într'o perioadă de mare îngrijorare, Nimeni nu o crede serios. Toți se așteaptă la oare-cari mici neplăceri, se prepară la ușoare privațiuni, dar puțini cetățeni măsoară mărimea pericolului.

Avem toți, mai mult sau mai puțin, sentimentul obscur, că ne-am plătit datoria către destinul cel rău în timpul războiului și că viața nu poate de acum înainte să ne aducă decât răspluta suferințelor. Soldați și civili, toți au îndurat privațiuni și restricțiuni, pe lângă cari privațiunile și restricțiunile păcii, evident, nu pot fi luate în serios. Cum să combatem această nebună iluzie? Cum să facem pe oamenii de astăzi să admită, că din războiu n'au cunoscut adevărata încercare, provocată de lipsă? Cum să le explicăm parabola vacilor grase și a vacilor slabe și să-i facem să înțeleagă că, cu toată cruzimea lor, anii războiului reprezintă vacile grase și că vacile slabe le vor fi aduse de pace?

Fraților, trebuie să slăbim. O să suferim. O să suferim în mii de feluri. O să suferim de frig, de foame, de mizerie. Planeta nu-și mai poate încălzi, hrăni și îmbrăca locuitorii. Cărbunele lipsește. Ni se afirmă, că vor trebui cinci ani, pentru a împlini această lipsă. O să vedem, încet, încet, scăzând resursele noastre de luminat și încălzit. Deși vom plăti mult mai scump gazul, electricitatea și drumurile de fier, vom trăi în întuneric și nu vom putea circula. Relațiile comerciale vor deveni grele, nesigure și costisitoare. Produsele de tot felul, deja rari, nu vor mai putea fi transportate la locurile de consumație.

Cele mai mari greutăți se vor întâmpina pentru îmbrăcăminte, hrană, mobile și locuință. Prețurile, deja mari, ce ni se cer pentru obiecte de prima necesitate, vor deveni enorme. „Acest costum costă actualmente șease sute franci", îmi spune un amabil croitor, „dar sperăm", adaogă el, cu o candoare naivă, „sperăm, că peste două luni va ajunge la biletul de o mie". Această „speranță" nu e o himeră și va fi în curând întrecută.

Viața va deveni repede crudă și nesigură. Copiii vor suferi din cauza insuficienței de hrană. Rasa, deja slăbită, va sărăci și mai tare.

Sporirea salariilor, cerută fără preget, pentru a urmări scumpirea vieții, nu va putea progresa la infinit și această situație fără ieșire va da naștere la conflicte dureroase. Incărcați de impozite, obligați a cheltui toate mijloacele, pentru a susține existența materială, a lor și a familiilor lor, oamenii de mâine vor lucra fără speranța de a inobila sforțările lor și de a cuceri cel mai modest lux intelectual. Servitutea mizeriei universale va cădea asupra lumii: Nu vor mai exista oameni liberi. Iar civilizația va retrograda cu câteva stadii.

Asemenea cuvinte par absurde, când le spui într'un moment, în care luxul trage cele mai frumoase focuri de artificii. E greu să faci să creadă femeile și copiii noștri că o să lipsească pâinea, când cofetăriile abundă, ca astăzi, cu o varietate nesfârșită de prăjituri, reprezintând o enormă risipă de făină! Și cu toate acestea, pe când se consumă prăjiturile, teribila scadență se apropie.

Dece nu ne-o spune nimeni cu solemnitatea necesară? De ce ne încăpățânăm a ascunde sub flori de retorică prăpastia, către care se îndreptează omenirea? Momentul e grav, înfiorător. Nenorocirea este aci: Noi nu suntem preparați. Cine va avea curajul să înfrunte nepopularitatea, deschi-

zându-ne ochii? Nu putem scăpa de acest val de suferință, care se urcă. Dar avem nevoie să fim înștiințați, pentru a lupta contra lui și a nu fi înecați. Trebuie să privim în față pericolul, pentru a-l învinge. O sforțare îndârjită poate, dacă nu să-l suprime, cel puțin să-l depărteze mai repede din drumul nostru după inevitabila întâlnire. Cine va îndrăzni să ne trateze ca pe copiii mari și să ne facă cinstea de a ne spune tot adevărul?

Și dacă aceste cuvinte le spune Franța, ce trebuie să spunem noi, înconjurați de dușmani, la porțile Orientului, acest vulcan, vecinic în fierbere și lângă gura craterului, lărgit până la Nistru? Sau nu ne rămâne decât să adormim pe veci, în plină petrecere, ca locuitorii dela Pompei? Nu ne rămâne decât să admitem că civilisația europeană și-a terminat evoluția și să'i dăm drumul spre soare-apune, drum fatal urmat de toate civilisațiile precedente. Ar fi trist pentru neamul nostru, care nici nu și-a trăit traiul.

Al. Perieţeanu.

București Februarie 1920.

PARTEA I.

PRINCIPII GENERALE

CAP. I.

Avere, valoare; măsura.

1. Orice lucru de care omul poate dispune constitue o *avere*. Lucrurile de cari dispune omul pot fi *utile* sau *inutile*. Lucururile utile pot servi fie la satisfacția directă și imediată a nevoilor sau plăcerilor vieții, fie la producția altor lucruri direct utile. Această utilitate indirectă e de două feluri: obiectul inutil poate deveni util după ce sufere o transformare oare care sau ne poate ajuta la efectuarea transformării altor obiecte spre a le face utile; în primul cas ele constitue materia primă, în al doilea cas unelta. Resultă de aci ca utilitatea lucrurilor e variabilă și depinde de un element obiectiv, care e natura lucrului și de un element subiectiv care e nevoia sau plăcerea ce el tinde a satisface, fie direct fie indirect.

Faptul ca în variația *utilității* intră un element subiectiv, face ca utilitatea unui obiect depinde de persoana ce posedă obiectul și pentru aceiași persoană, chiar, depinde de loc, timp și o sumă de alte considerațiuni.

Utilitatea unui obiect nu e dar o calitate intransecă, ca coloarea, temperatura, densitatea, ci un element variabil cu natura și situația posesorului obiectului. Ast-fel un tablou de artă nu are nici-o utilitate pentru un orb.

Dacă, dar, restrângem accepţiunea cuvantului *avere* numai la obiectele utile întâmpinam de la început dificultatea de-a clasa obiectele din natură, căci obiecte considerate inutile pot deveni utile printr'o invenţiune.

Pe de altă parte obiectele utile nu se găsese toate cu profusiune în natură; pentru procurarea lor, și mai ales pentru adaptarea lor la nevoile vieţii, e nevoia de *muncă*.

2. *Valoarea* unui obiect este raportul între utilitatea obiectului și facilitatea de a ni'l procura sau mai bine zis cantitatea de muncă necesară spre a ni'l procura, această cantitate de muncă cuprinzând nu numai munca imediat necesară pentru producerea lui, dar și cantităţile de muncă necesare spre a obţine materia primă și uneltele necesare.

Valoarea unui obiect este dar representată aritmetic printr'un produs a doui factori și anume: utilitatea obiectului şi munca nesesară producţiunii lui. De aci faimoasa lege a ofertei și a cererii, care dă *preţul* lucrurilor.

Resultă din cele de mai sus că nu numai obiectele inutile, adecă de utilitate nulă au valoarea nulă, dar şi obiectele cari nu cer nici o muncă spre a fi procurate. Așa se explică de ce aerul, element indispensabil vieţii, e fără valoare.

Vom vedea în capitolele următoare ce importanţă deosebită au aceste consideraţiuni și cum s'a ajuns prin confusiunea acestor elemente la chaosul ce domnește astăzi în repartiţia averilor, chaos anterior resbelului, însă care a fost pus în lumină prin presiunea exercitată de resbel.

Valoarea este dar un element mixt de natură, nu pur obiectivă, ci mai mult subiectivă, căci cele două elemente cari intră în produs sunt, ele însele, subiective. Valoarea nu este un element simplu, ci

un produs de doui factori, întocmai precum travaliul sau energia mecanică este de asemeneau un produs. Vom vepea în capitolele următoare cum științele financiare au căutat a obține valori prin simple eombinații financiare în tocmai precum în mecanică s'a căutat a se obține travaliu prin simplul joc al mașinelor. Dacă însă astăzi căutătorii de mișcare perpetuă au disparut, în genere, cauza este ca mecanica a stabilit precis imposibilitatea lucrului.

In științele financiare, rigoarea raționamentului matematic lipsind, suntem mereu în căutarea pietrei filosofale, iar unele legi false, stabilite în finanțe și cari păreau a resolva problema, își dau efectul nefast. In momentul când, sursa de energie care alimenta în ascuns motorul încetând, mașina s'a oprit, omenirea s'a găsit în imposibilitate de a produce, nu numai din cauza lipsei de unelte și materii prime; dar din cauza lipsei instrumentului de schimb.

3. Ori ce studiu asupra unui fenomen compòrtă de la început găsirea unui mijloc de a măsura elementele variabile. In adevăr toată știința se compune din o serie de măsuri, căci nu e destul în știință să observi fenomene și să le înregistrezi dacă nu poți trage din ele o probabilitate a viitorului. Pentru aceasta nu e destul a stabili relațiuni de cauza la efect ci e nevoie de a stabili și raporturi cantitative.

O măsurătoare este o comparație între două calități de aceiași natură aparținând la două lucruri diferite. Ast-fel se zice că o linie e de 3 ori mai lungă de cât alta, o suprafață de trei ori mai mare de cât alta. Nu se pot compara calități de natură diferită căci nu are sens a zice că temperatura unui corp e de 3 ori mai mare de cât suprafața sau volumul altui corp.

Vom vedea că ori cât de elementare vor fi aceste elemente ele sunt neglijeate în ştiinţele financiare, cari, graţia acestor erori au ajuns la resultate fenomenale şi au încurcat repartiţia averilor. Daca am şti să măsurăm utilitatea obiectelor şi munca, am găsi uşor mijlocul de a măsura valorile şi toată discuţia financiară ar fi inutilă.

In adevăr măsurăm lungimele alegând o unitate, metrul, şi punându-l cap la cap peste lungimea ce voim a măsura; măsurăm volumul lichidelor turnându-le într'un vas ales drept unitate. Când nu putem măsura direct recurgem la calcule stabilite de ştiinţă, care probează irefutabil că dacă am putea proceda direct am ajunge la acelaşi rezultat. Aşa am ajuns să măsurăm energia electrică şi să inventăm aparate de măsură, cari fac imposibilă ori ce discuţie la distribuirea curentului electric.

4. Dar, din nenorocire nu toate calităţile se pot măsura. Ast-fel e valoarea, ast-fel e inteligenţa umană, calitatea muncei etc. şi din această cauză câte discuţiuni şi nenorociri, câte contestaţii asupra valorilor, câte contestaţii asupra notelor de examen, asupra pretenţiilor indivizilor şi popoarelor la supremaţia bazată pe superioritatea intelectuală.

Dacă însă o măsurare directă sau indirectă a valorilor lucrurilor şi oamenilor nu e posibilă, această nu suprimă faptul cert al diferentelor manifeste de valoare şi atunci recurgem la instrumentul imperfect de măsură care e aprecierea omenească.

A suprima diferentele de valoare este a voi să contrariezi natura, care, dacă consimte să ne facă servicii când ne acomodăm legilor ei, este cu desăvârşire refractară când voim a o întrebuinţa contra destinelor ce i-a fixat creatorul.

Se va întreba însă ce nevoe avem să măsurăm valorile? Oare nu e destul să le producem şi să ne servim de ele? Vom vedea că fără a le măsura nu le putem produce.

CAP. 2.

Producția averilor și valorilor

Mijloace de producție

5. Totalitatea mijloacelor prin cari omul transformă obiectele naturii spre a le face utile, constitue *industria;* pentru aceasta el întrebuințează munca omenească și energia naturală. Cu cât industria va reuși a produce obiectele utile cu mai puțină muncă cu atât valoarea obiectelor va fi mai mică, deși serviciul adus omului e acelaș. Resultă de aici că o condiție esențială a producțiunii este ca industriașul să fie interesat a produce obiecte utile cu cât mai puțină muncă, ca prin urmare divisiunea muncei apare dela început ca un element de primul ordin în producțiune, căci permite meșteșugarului abil să producă cu cât mai puțină muncă cât mai mult și cât mai bine, permite unei generații să profite de experiența predecesorilor. Ea presintă, atât de multe avantaje încât este indiscutabil că acest element nu numai asigură omenirii o fericire mult superioară, dar fără el populațiunile dense nu pot nici exista.

Iată pentru ce comuniștii cari dărâmă toată organizația socială și economică, cari nu recunosc proprietatea individuală, nu îndrăsnesc să suprime divisiunea muncii și aceasta constitue utopia.

Divisiunea muncii însă nu e posibilă fără schimb,

căci omul nu poate trăi producând toate averile, ci trebue să'şi procure prin schimb şi pe cele pe cari nu le fabrică el. Mai mult. Admirabila producţiune modernă a fost obţinută numai printr'o specializare dusă la extrem. Omul nu numai nu ajunge să fabrice un obiect util, dar nici măcar să fabrice un obiect *complect*. In adevăr unul sămăna, altul ara, altul transporta, altul măcina şi în fiecare din aceste operaţiuni munca este din nou subdivisată, căci într'o moară nu toată lumea macină.

6. Când produsul a ajuns în forma lui definitivă, operaţiunile industriale s'au terminat: obiectul a devenit material de consumaţie.

Dacă însă obiectul nu va mai suferi nici o transformare până la întrebuinţare, *valoarea* lui e departe de a fi complectă. Am văzut în cap. precedent că valoarea nu e o calitate obiectivă, ci depinde de întrebuinţarea ce face posesorul ei.

Când, dar, industriaşul a terminat fabricarea obiectului, el intră în mâna comerciantului, care este fabricantul valorii obiectului, prin punerea lui la dispoziţia consumatorului.

Omenirea a prins totdeauna mai uşor noţiunile concrete decât pe cele abstracte, iată de ce în genere opinia publică are ochi răi pentru aşa zisul intermediar care munceşte spre a *fabrică valori fără a schimba nici forma nici natura obiectului.*

Lucru curios însă este că aceeaşi opiniune admite remuneraţia cărăuşului, deşi nici el nu transformă obiectele.

A suprima, dar, divisiunea muncii este a micşora îndefinit producţia averilor; a suprima comerciul este a suprima fabricarea valorilor. Ceeace însă interesează omenirea nu este numai fabricarea obiectelor utile ci şi procurarea lor, prin urmare *valoarea* singură e interesantă. Iată de ce popoare cu bogăţii naturale imense zac în mizerie iar altele relativ sărace traesc mult mai bine.

Ceeace e cert însă este că valoarea fiind o calitate a obiectelor, industria trebue să preceadă comerţului şi că *dacă toată omenirea ar vrea să facă numai comerţ lucrul ar fi imposibil.*

Vom vedea că din nenorocire la aceasta tindem noi astăzi.

7. Nu vom examina în prezentul studiu mijloacele de producţiune al averilor, căci ar fi să scriem toată literatura tecnică. Nu vom examina nici toate mijloacele de producţiune al valorilor, căci ar fi să scriem toată literatura comercială. Ne vom mărgini a examina unica operaţiune de producţiune a valorilor, care e schimbul şi efectul lui asupra repartiţiei averilor între colaboratori.

Schimbul cel mai elementar este schimbul în natură. Când două persoaee schimbă două obiecte cauza care provoacă schimbul este că fiecare apreciază valoarea obiectului luat ca mai mare decât a celui dat. Lucrul e natural căci valoarea fiind o noţiune subiectivă, fiecare apreciază utilitatea *pentru sine* a obiectului ce ia şi a celui ce dă, aşa că A socoteşte *pentru el* obiectul dat mai puţin util decât cel luat, iar B apreciază în acelaşi mod. Resultă dar că prin schimb obiectele îşi măresc utilitatea şi prin urmare valoarea.

Schimbul dar este o operaţie comercială *creatoare de valori* întocmai precum operaţiunile industriale sunt *creatoare de averi.*

Nu trebue însă să credem că, ca conclusie a celor de mai sus, ar fi suficient ca B şi A să schimbe necontenit între ei acelaş obiect spre a se îmbogăţi amândoi fabricând astfel valori în continuu. In adevăr, dacă primul schimb a sporit utilitatea şi prin urmare valoarea, cel de al doilea făcând operaţia inversă nu poate spori utilitatea, ci din contră, a micşorat valorile.

Dacă stabilim aceste lucruri cari par banale este

că, precum vom vedea, financiarii bazează adesea operaţiunile lor pe asemenea operaţiuni fictive luând drept legi absolute unele adevăruri, cari nu au decât o valoare relativă în anumite condiţiuni.

8. Schimbul însă în natură nu e posibil decât dacă se găsesc în presenţă atât cei doi factori, cât şi obiectele de schimbat. Zona de operaţiune este prea restrânsă pentru ca divisiunea travaliului să-şi dea roadele.

Atunci omul a inventatat vânzarea pe bani gata.

Vânzarea pe bani gata este o dublă operaţiune de schimb în natură: A cedează lui B un obiect util şi primeşte în schimb un alt obiect care nu 'i serveşte la altceva de cât că 'i dă dreptul să obţină un alt obiect util sau mai multe obiecte, ale căror valori însumate dau valoarea obiectului cedat.

Schimbul devine deja mai puţin sigur; deţinătorul obiectului cedat apreciază valoarea *ce dă* dar nu poate aprecia *ce va putea lua* în schimb. Ca să poată obţine pe valoarea primită o valoare cât mai mare pentru el, vânzătorul are nevoie ca valoarea ce primeşte să fie acceptată la schimb în cât mai multe locuri adică să aibă putere achisitoare într'o zonă cât mai mare. Schimbul dar fiind o operaţie creatoare de valori instrumentul de schimb, moneda, este un instrument pentru fabricaţia de valori. Cu cât obiectul întrebuinţat la schimb va satisface mai bine nevoia cu atât el va fi mai rodnic şi va crea valori îmbogăţind omenirea prin punerea în valoare a obiectelor utile.

9. Ar fi destul aceasta spre a declara că instrumentul de schimb trebue să fie *o valoare*, căci e destul ca un obiect să fie *util* şi să nu ni 'l putem procura *fără muncă* pentru ca produsul celor doui factori să ne dea valoarea lui.

Faptul însă că valoarea intermediară nu servea la alt ceva de cât la schimb a făcut să se susţină

că moneda nu are de cât o valoare convențională și că biletul-credit ar putea tot așa de bine să servească la schimb ca și aurul efectiv, a cărui valoare intrinsecă e nulă.

Este evident că toate averile își trag valoarea din faptul utilității lor la ceva așa ca pretenția că aurul nu are valoare reală de cât pentru că nu servă la altceva de cât la schimb se poate aplica ori cărei valori. Locomotiva nu are valoare de cât pentru că servă la transport, pânea n'are valoare de cât pentru că servea la hrană și așa mai departe. De altfel am stabilit că valorile nu sunt calități obiective ale lucrurilor ci ele consistă tocmai în faptul că lucrurile sunt utile. Valoarea aurului, instrument de schimb, e tot așa de reală ca valoarea locomotivei instrument de transport.

S'au inventat tot felul de sofisme și s'au inventat și istorioare, ca ilustrația, cum e aceea a arabului mort de foame, în deșert cu traista plină de perle fine, ca și cum dacă arabul ar fi avut lângă el în deșert o locomotivă, un scaun, un ciocan n'ar fi murit tot așa de sigur pentru că avea cu el *obiecte* dar nu avea *valori*, de oare ce valoarea ori cărui obiect devine nulă de îndată ce utilitatea e nulă; locomotiva e de valoare nulă când nu ai șine și cărbuni, ciocanul când nu ai ce face cu el și așa mai departe.

Toată confuzia vine din faptul că se uită că valoarea nu e o calitate intransecă a obiectelor. In adevăr putem afirma fără risc de controversă: *aurul nu are valoare intransecă pentru că nici un obiect nu are valoare intransecă, pentru că valoarea nu e ceva intransec ci ceva subiectiv.*

Iată de ce un cal valora o împărăție pentru un anume individ într'o anume situație, iată pentru ce perlele erau de valoare nulă pentru arabul în deșert. Cuvintele *„valoare intrinsecă"* sunt tot atât de lipsite de sens ca *„greutatea pamentului"*.

Pentru a fi făcut această confusiune vom vedea că popoarele au încurcat iţele şi riscă nu numai să strice pânza începută dar să nu mai înceapă nici una.

10. S'a mai zis că nu numai aurul poate servi la schimb și că valoarea lui poate deveni nulă prin întrebuinţarea altui instrument de schimb spre a proba că el nu are valoare reală, ca și cum locomotiva nu poate deveni inutilă și valoarea ei nulă dacă întrebuinţăm alt instrument de transport, fără ca pentru aceasta să susţinem că locomotiva nu are valoare.

11. Aşa fiind ceea ce trebue examinat este ce condiţiuni trebue să împlinească instrumentul de schimb şi apoi să vedem dacă instrumentele ce ni se oferă împlinesc aceste condiţiuni, sau, dacă nu îndeplinesc pe unele din ele, să vedem ce inconveniente vor presinta la întrebuinţare.

Este în adevăr cert că dacă locomotiva e instrument de transport şi căruţa e tot instrument de transport, dar a fi o greşeală cu consecinţe grave dacă am crede că se poate face cu căruţa ceeace se face cu locomotiva.

CAP. 3.

Măsura valorilor.

Unitate de măsură. Procedura pentru măsurarea valorilor.

12. Când cineva cedează o valoare el primeşte în schimb o valoare pe care o apreciază mai mare sau egală. Resultă dar că pentru a putea schimba valorile trebue să le măsurăm.

Când schimbul se face în natură, fie care apreciază utilitatea *pentru sine* a obiectului şi stabileşte valoarea. Valoarea însă depinde nu numai de utilitatea obiectului ci şi de munca depusă de vânzător spre a'l obţine, ceeace e uşor de apreciat când obiectul e produs în localitate şi ambii factori cunosc modul de producţiune. Schimbul în natură însă poate fi o înşelătorie în alte cazuri, cum e când negrul dă cauciucul său pe mărgele de sticlă pe cari el le crede greu de fabricat.

Când schimbul se face prin intermediul monedei este indispensabil că vânzătorul, care cedează o valoare, să poată aprecia valoarea monedei ce primeşte în schimb. Dar am văzut că nici un obiect nu are valoare intrinsecă ci valoarea depinde de persoana căreia i-l oferim. Cum nu ştim în acel moment cui vom oferi moneda va trebui dar să căutăm ca moneda să fie un obiect care să aibă *cam aceeaşi valoare pentru toată lumea* şi că această

valoare să nu se schimbe între momentul vânzării obiectului ce cedăm şi al cumpărării altui obiect. *Moneda trebue, dar, să fie o valoare cât mai fixă* şi *universală.*

Obiectul întrebuinţat trebue să corespunză la o necesitate a tuturor indivizilor şi să ceară cam aceeaşi cambitate de muncă spre a fi obţinut, căci valoarea lui se compune din produsul celor doi factori. El trebue să fie *inalterabil, uşor de transportat* şi *de transmis*, căci altfel valoarea lui nu e fixă. In fine el trebue să fie divisibil căci el trebue să ne permită ca, pentru valoarea cedată, să putem obţine mai multe valori, á căror sumă să fie egală cu valoarea cedată; altfel omul care fabrică o singură valoare nu ar putea obţine toate valorile de cari are nevoia pentru viaţă.

Obiectul trebue, dar, să fie şi omogen pentru ca împărţit în părţi, snma valorilor părţilor să fie egală cu valoarea totului.

13. Pentru a putea compara şi insuma valorile ne trebue o *unitate de măsură şi un procedeu pentru măsura valorilor.*

Am văzut că unitatea de măsură a unei calităţi a lucrurilor este aceeaşi calitate a altui lucru. Valoarea însă nu e o calitate intrinsecă a lucrurilor ci o calitate subiectivă. Se pune dar întrebarea când măsurăm o valoare faţă de cine măsurăm atât acea a lucrului cât şi acea e unităţii? Resultă dar că spre a putea schimba lucrurile trebue să avem o unitate de măsură şi un mijloc de a măsura valoarea obiectului cedat cât şi a celui primit ca monedă, însă pe când valoarea obiectului cedat o măsurăm ţinând seama de utilitatea ce el are pentru noi valoarea obiectului primit trebue măsurată faţă de utilitatea ce el are pentru cei cărora le vom oferi acel obiect.

Ca şi moneda, unitatea de măsură a valorilor,

trebue să fie fixă, căci altfel nu putem măsura, neștiind cu ce s'a măsurat. Evident necesitatea cea mai generală a oamenilor este hrana şi îmbrăcămintea, însă nici unul din aceste obiecte nu pot servi la schimb căci nu sunt inalterabile, divisibile, etc., trebue dar căutată altă nevoie generală a oamenilor și această nevoie este însăși *nevoia de a schimba*. Va fi dar destul să găsim un obiect *inalterabil și divizibil* ca să-l întrebuințăm ca obiect-monedă chiar dacă el nu servește la alt ceva, utilitatea lui ca instrument de schimb îi va crea *valoarea*. Pentru ca să fie *ușor de transmis* trebue ca o *mică cantitate* să necesite *muncă multă* pentru că valoarea depinde nu numai de utilitate, ci și de munca depusă spre a ni-l procura.

Acum las pe cetitor să spună dacă instrumentul de schimb poate fi altceva decât aurul, iar unitatea de măsură o anumită cantitate de aur.

14. Dacă însă nu există discuție asupra greutății, volumului etc., al lucrurilor, este că ele sunt invariabile și că posedăm mijloace de a le măsura. In schimb câtă discuție asupra valorilor obiectelor și oamenilor.

Avantajele divisiunii muncii și al schimbului, care e consecința imediată şi inexorabilă, sunt prea mari pentru ca omenirea să renunțe la ele și atunci s'a recurs la mijloace aproximative.

S'a căutat a se măsura valorile prin apreciere, dar chiar pentru aceasta trebue ales un termen de comparație, căci aprecierea este încă un mod de a măsura. Valorile de măsurat s'au considerat, nu în raport cu utilitatea obiectului pentru fiecare cumpărător, ci în raport cu utilitatea medie față de toți indivizii, căci e evident ca un om care n'a mâncat, ar da ori ce pe o bucată de pâine. Ca valoare de comparație s'a ales moneda legală, care e valoarea unei anumite cantități de aur, pentru că

utilitatea aurului e *universală, toată lumea având nevoie de schimb* iar munca cerută spre a-l produce fiind cam aceeaşi. De altfel minele de aur cari cer prea multă muncă nu se exploatează.

Evident unitatea de valoare nu e aşa de fixă ca unitatea de lungime, care, spre a nu varia, s'a legat de lungimea meridianului pământului, dar dintre toate valorile e de sigur cea mai puţin variabilă. Necesitatea schimbului este permanentă, continuă, nu depinde de elementele atmosferice şi e generală, deci utilitatea aurului e fixă iar producţia fiind aproape invariabilă valoarea lui e aproape fixă. De sigur s'ar fi putut lua drept unitate tona de fier, dar utilitatea fierului e aşa de variată în cât valoarea lui se resimte de această variaţiune precum se resimte de variaţia mijloacelor de producţiune şi transport. Fapt e că tot globul a adoptat aurul ca unitate de măsură a valorilor, căci toate monedele, chiar cele fiduciare, au ca bază de stabilire a valorii lor aurul, puţine popoare mai păstrează etalonul bimetalic.

Aurul, dar, are o valoare provenind, ca toate valorile, din utilitatea lui, iar întrebuinţarea lui ca unitate de valoare şi ca instrument de schimb decurge din calităţile lui, întocmai precum întrebuinţarea ferului şi prin urmare valoarea lui decurge din calităţile lui.

15. Progresul omenirii s'a făcut încercând de a perfecţiona instrumentele şi a economisi munca şi energia. Era dar natural ca şi în domeniul schimbului să se caute aceeaşi perfecţionare, ceea ce s'a făcut inventând biletul de banca garantat 100 % aur, biletul garantat parţial aur, biletul hypotecar, cari sunt instrumente de schimb cu *efectuare imediată*, pe când poliţa e tot un instrument de schimb, *cu termen*.

Evident aceste instrumente pot servi la schimb

cum pot servi podurile de lemn la trecerea râurilor întocmai ca cele de fier sau de zidărie, numai fiecare trebue supus la sarcinele ce el poate să suporte. Vom vedea că tocmai pentru a fi trecut peste aceste principii, în timpul resbelului și după resbel, ne găsim astăzi în valurile crizei financiare, din care nu știm cum să scăpăm.

16. Am văzut că aurul el însuși prezintă imperfecțiuni la măsura valorilor. Fluctuațiunea producțiunii aurului, cum și, mai ales, faptul măsurării valorii medii a lucrurilor au dat naștere la speculă, care nu e altceva decât jocul asupra variațiunii valorii averilor.

Acumularea averilor în mâinile unor indivizi, mai ales a averilor mari, este în genere produsul acestui joc, provenind din imperfecția instrumentului, trecerea în posesia unei persoane a unei averi disproporționale cu munca depusă este poate calamitatea cea mai mare ce bântue omenirea. Plus valuta imobilelor produsă de timp și plus valuta mobilelor provocate de evenimente, de descoperiri științifice, etc., însă fără muncă sunt de sigur titluri puțin solide pentru susținerea proprietății individuale. Nu trebue însă uitat că dacă acest fenomen deplasează averi pe nedrept, tot el are avantajiul de a îmboldi geniul uman la crearea valorilor. Dacă averile există în natură omul nu profită de ele de cât prin punerea în valoare și dacă omenirea ar renunța de a acorda această primă speculei, ea ar omorî în același timp inițiativa și geniul uman; cel din urmă nenorocit ar fi mult mai lipsit de mijloace într'o societate din care a dispărut emulațiunea de cât este astăzi.

Din nenorocire fericirea este un element, care nu depinde, ca și valoarea, numai de mijloacele de cari dispune omul. Fericirea e raportul între ceea ce *avem* și ceea ce *dorim* așa că dacă adevărul anunțat

mai sus relativ la cantitatea de bunuri e cert, nu tot aşa de cert este că cel mai nenorocit om din societatea de astăzi nu ar fi mai fericit într'o societate fără emulaţiune, căci dacă cantitatea de bunuri ar scădea tot aşa ar scădea şi cantitatea de dorinţe aşa că nu ştim ce ar face raportul.

17. Cu biletul de bancă garantat aur 100 % obţinem un avantagiu la transmisibilitatea instrumentului de schimb, dar imediat avem şi un prim inconvenient. Biletul nu are putere achisitorie de cât în zona de credit a emitentului.

Evident creditul băncilor de emisiune e robust şi resistă la mari presiuni, căci rar s'au văzut bănci de emisiune în faliment, dar el nu resistă catastrofelor mari ca resbelele, cum vom vedea când vom vorbi de efectele resbelului. Evenimentele ordinare se regulează tot aşa de bine cu biletul de bancă garantat 100 % aur ca şi cu aurul efectiv. In adevăr rolul instrumentului de schimb este de a permite deţinătorului, şi numai lui, de a lua o valoare fără a da altă valoare de cât instrumentul de schimb, obţinut, el însuşi, printr'o cesiune anterioară de valori. Nimeni, dar, nu va putea cumpăra mai multe valori de cât vinde, iar acumularea valorilor nu se va putea obţine de cineva de cât printr'o producţiune superioară consumaţiunii, singurul mijloc onest de îmbogăţire.

18. Cu biletul de bancă garantat parţial începe falşificarea schimbului. In adevăr emitentul pune în circulaţie o valoare mai mare de cât cedează, afectând ca garanţie o cantitate mai mică de aur. In fapt aurul depus în tesaur nu e proprietatea băncii, ci a detentorilor de bilete cu singura diferenţă că emitentul ia dobândă la o valoare mult mai mare de cât valoarea ce posedă.

In adevăr când cineva cedează o valoare fără a primi alta în schimb acea persoană e privată de fo-

losința valorii cedate pe tot timpul cât deține titlul ce a primit la schimb. Când moneda e de aur fie care este lipsit de folosința aurului atâta timp cât îl deține și nu 'l folosește la schimb, cum e cineva privat de folosința unui cal dacă nu 'l întrebuințează. Când biletul de bancă e garantat 100 % banca percepe dobânda pentru biletele sale, pentru că fiind obligată a păstra în tesaur o valoare egală, ea e privată forțat de folosința obiectelor ce ar putea lua în schimb cu aurul său. Când însă biletul e garantat parțial banca imobilizează un leu și ia dobândă la doui sau trei.

Mișcarea perpetuă s'a inventat, se creiază valori prin combinații financiare. De fapt banca acumulează și profită de pierderea de folosință a fie cărui detentor de numerar, căci dacă nimeni nu păstrează, nici mult numerar, nici multă vreme, nu e mai puțin adevărat că sume considerabile de bilete rămân în permanență în circulație. E adevărat că băncile de emisiune aduc servicii comerțului cerând dobânzi mici și prin aceasta împedică camăta, dar aceasta seamănă cu milostenia când ea nu e de cât o restituție. Instrumentul de schimb nu trebue să permită deplasarea valorilor de cât la egalitate iar o restituție parțială a valorilor primite fără justificare nu justifică procedura, mai ales că paguba se sufere de unii și restituția se face către alții. Dacă beneficiul s'ar încasa de stat nu ar fi nimic de zis și ar constitui pur și simplu un imposit indirect.

Acest inconvenient nu e din nenorocire singurul ce se poate imputa biletului de bancă garantat parțial. Defectul principal este că el nu e acceptat pretutindeni și prin urmare raza lui de acțiune e redusă. In realitate stocul metalic nici nu constitue o garanție, cum se numește, ci servă de compensator.

In adevăr toată lumea știe că, de și banca garantează preschimbarea biletului cu aur, *la cerere* ea

se găseşte în absolută imposibilitate de a o face. Este dar evident că biletul de bancă garantat parţial dă numai ilusoriu detentorului dreptul de a obţine o *valoare anumită și precisă, ori când, volens nolens,*

19. Biletul hypotecar este un titlu garantat printr'o anumită avere sau chiar numai prin averea publică în general. Ce curioasă hypotecă! Inchipuiţi-vă un creditor hypotecar a cărui hypotecă nu ar avea nici *termen* nici *dobândă*: la ce se reduce dreptul său ori cât de solvabil ar fi debitorul? La simplul lucru că debitorul nu poate înstrăina averea hypotecată, când biletul e garantat cu o anume avere.

20. Cu biletul negarantat sau garantat în toată averea publică acest ultim drept dispare. Detentorul nu are *nici termen, nici dobândă, nici gagiu* și nu 'i rămâne de cât să sconteze biletul *unde o găsi și cu ce se va oferi, dacă se va oferi ceva.* In schimb emitentul percepe dobânda la toate biletele emise ca și cum remiterea unei hârtii l'ar fi privat pe el de folosința vre unui drept pe care l'a cedât detentorului.

21. Cu biletul de bancă negarantat sau ipotecar apare un nou inconvenient și anume ca unitatea de măsură a dispărut. In adevăr detentorul biletului garantat ştia că în caz când biletul s'ar deprecia în zona lui de acţiune, el are dreptul să ceară aur efectiv și să caute în altă zonă un schimb mai favorabil. Măsura, dar, a valorii ce vinde o face totdeauna în raport cu aurul, căci știa că la aceasta va avea un drept real contra valorii cedate de el, pe când la alte valori el nu are dreptul a impune biletul său de cât dacă posesorul valorii consimte a vinde şi după măsura valorii ce vânzătorul apreciază.

Cu biletul neacoperit detentorul a cedat o valoare reală şi nu are *precis* nici o valoare la care

el are un drept *efectiv cu sau fără voia altora.* Se susţine că moneda s'ar putea constitui prin bilete de stat garantate cu averea publică. Asemenea bilete ar avea nu numai inconvenientul că valoarea lor ar varia cu creditul statului adică cu evenimentele politice, dar și pe acela de a nu putea constitui o unitate de măsură. Garanţia pusă la baza monedei nu este de nici o valoare dacă biletul nu dă drept a cere *ori când un anumit lucru* contra cesiunii biletului.

22. Se va răspunde că se poate lua drept măsură *altceva,* dar atunci emitentul trebue să ţină în deposit *acel ceva* pentru a putea remite *efectiv* detentorului *la cerere* dreptul său. Acel *ceva,* dar, trebue să fie inalterabil, ușor de transmis, divisibil calităţi fără cari dreptul detentorului de a căuta un schimb mai bun în altă zonă de acţiune e ilusoriu.

Dacă la suprimarea eliberării de aur statul ar fi garantat biletul de bancă prin ceva, de ex. declarând că leul valorează 5 kg. de grâu el ar fi obligat astăzi să procure grâu cu 2000 lei vagonul pe când altfel leul-hârtie de astăzi nu mai represintă nici o unitate.

CAP. 4.

Averea publică. Schimbul între State. Valuta.

23. Există o analogie perfectă între legile cari regulează repartiția bunurilor între indivizi și acelea cari regulează aceeași repartiție între state.

Când vorbim de schimbul între state nu avem intenția a examina schimbul între statele-entitați, căci el urmează aceleași regule ca cel între indivizi, ci schimbul între sferele de acțiune a două sau mai multe instrumente de schimb.

Avem imediat concepția de export, import, balanța comercială, etc.

Este evident că dacă ar exista o uniune vamală universală și un bilet monedă internațională cestiunea nici nu s'ar pune.

De îndată însă ce fiecare stat își rezervă dreptul de a pune piedici la trecerea bunurilor dintr'o țară în alta și întrebuințează instrumente diferite de schimb trebue să examinăm în ce mod instrumentul de schimb e chemat a regula situația părților.

24. Cu moneda aur efectiv problema e simplă. Sfera de acțiune a aurului fiind universală la ori ce moment balanța comercială este echilibrată prin simplul fapt al deplasării aurului spre statul care a exportat mai mult de cât a importat. Nu vorbim intenționat de deplasările de averi fără contrabalansare imediată prin acordare de credit, căci aceste

operaţiuni nu diferă de schimbul în natură sau pe bani gata de cât prin faptul acordării unui termen de plată, dar târgul este complect precizat în momentul vânzării pe baza instrumentului de măsură al valorilor.

Aurul nu urmează toate fluctuaţiile balanţei comerciale ci multe diferinţe se regulează prin acordare de termen, însă prin această nouă operaţiune liber consimţită şi remunerată schimbul trece în categoria împrumutului, operaţiune care formează contract între anumite părţi şi în anume condiţiuni consimţite de părţile contractante, înainte de efectuarea schimbului.

25. Cu biletul de bancă garantat 100 % aur operaţia începe a se falşifica.

Dacă detentorul unui bilet nu găseşte târg convenabil în zona de acţiune a biletului el trebue sau să acorde credit forţat până va apare în zona biletului marfa ce caută sau trebue să exercite dreptul la garanţie cerând emitentului aur. Ambele operaţiuni cer timp şi cheltueli aşa ca de îndată ce balanţa comercială înclină în favoarea unui stat *valuta* apare în favoarea biletului acelui stat.

Această valută nu poate întrece cheltuelele pentru deplasarea efectivă a aurului şi nu poate deprecia o monedă mai mult de cât această valoare.

Un al doilea inconvenient este că svonurile de resbel provoacă panica şi rapida echilibrare a balanţei prin cereri de aur din cauza încetării de încredere în cuvântul dat de emitent de a restitui aur la cerere.

26. Cu biletul de bancă garantat parţial inconvenientul e mai grav. De câte ori balanţa se apleacă în favoarea unui stat echilibrul nu e posibil prin deplasare de aur de cât deranjând echilibrul în interior. In adevăr pentru fiecare leu aur ce

banca scoate din tesaur trebue să retragă nu numai un leu hârtia dar doui și chiar trei. Retragerea primului leu nu are nici o importanță căci el este tocmai cel ce se presintă la schimb, dar, banca neposedând contravaloarea celor alte două, retragerea lor necesită o urcare a dobânzii și a scontului, ceeace provoacă specula și falșificarea repartiției averilor. Și atunci începe acea luptă, în care fiecare caută să arunce asupra vecinului o pagubă, pe care a suferit'o și el dela altul, banca de emisiune începe a refuza aurul cu toată semnătura pusă pe biletele sale și așa mai departe. Mai trebue oare altă probă că instrumentul de schimb nu e perfect și că dacă el poate servi în unele cazuri, el falșifică operația de îndată ce o presiune mai mare se exercita, întocmai ca un pod de șosea, care servește foarte bine cât nu trec pe el de cât sarcini ușoare, dar care se prăbușește îndată ce sarcina întrece unele limite.

Valuta, această calamitate a comerțului este produsul direct și imediat al falșificării instrumentului de schimb, căci exhortațiunile la patriotism nu decid pe cel, ce are mijloace, de a nu importa marfa care'i trebue pe când atunci când moneda este aur efectiv sau bilet garantat 100 % deplasarea aurului și *lipsa monedii* pune pe cetățean în imposibilitate absolută de a importa și'l obligă *a munci* să producă valori exportabile dacă voește să importe sau să consume valori streine, tot așa precum în relațiile individuale lipsa de monedă împedică pe cetățean de a consuma mai mult de cât produce.

27. Când e vorba de biletul negarantat suntem în plin neant. Nimeni nu știe ce înseamnează *un leu*, căci dacă denumirea și desenul biletului a rămas acelaşi de fapt e o nouă monedă.

Am arătat la capitolul *monedă* care e dreptul real al detentorului și anume acela de a i se re-

mite *35 centigrame de aur* pentru fiecare leu; el, sau schimbă aeeastă valoare pe altă valoare ce îi se oferă, dacă'i convine, sau cere aur și caută în altă zonă de acțiune un schimb convenabil. Ce poate însă cere detentorul leului negarantat?

Nimic. Chiar dacă moneda ar fi garantată prin toată averea României aceasta nu însemnează nimic, căci biletul nu dă drept a cere un anumit lucru ci numai pe acela de a accepta pe cel ce i se oferă. Detentorul strein este obligat atunci a aprecia *ce* i s'ar putea oferi în România, *când* i se va oferi și *cu ce preț* și numai apreciind aceste elemente decide valoarea leului-hârtie negarantată.

Iată de ce leul a scăzut, căci leul scăzut nu e leul românesc, leul aur, cu drept de realizare imediată cu o anumită marfă și pe un anumit preț, ci un leu hibrid, fabricat de resbel, cu care cred a se fi îmbogățit toți cei ce l'au primit în timpul resbelului pentru că se oferea cu ocaua și pe schimb *cu valori* minime. Acest leu e născut mort și nu va învia nici odată.

Tendința de a'l învia prin export este o adevărată utopiă și va aduce mai multe pagube în economia națională de cât resbelul însuși.

Deocamdată detentorul strein de bilete de bancă se vede în fața realității cu lăzile pline de bilete românești, cu cari nu poate cumpăra nimic în raza lor de acțiune și nici transforma în aur spre a lua de aiurea contra valoarea mărfurilor cedate României. El așteaptă epoca exportului pentru ca cu aceste bilete obținute pe parfum de la îmbogățiții de resbel să obțină grâu muncit de alți cetățeni, iar aceași îmbogățiți așteaptă acelaș eveniment spre a plasa și restul biletelor primite dela nemți; dela statul român, sau coroane ori ruble de contrabandă contra unor valori reale. Numai nu știu cine va primi rolul muncitorului.

PARTEA II.

EFECTELE RASBOIULUI ASUPRA PRODUCŢIUNII ŞI REPARTIŢIEI AVERILOR

CAP. I.

Schimbarea monedei legale.

28. Primul efect al primei lovituri de tun a fost închiderea graniţelor pentru export şi închiderea eliberării aurului de către băncile de emisiune. In faţa terorii, ce începerea catastrofei inspira popoarelor, nimeni nu şi-a dat seama de importanţa lucrului.

De fapt în acea zi s'a schimbat moneda legală înlocuindu-se biletul garantat aur cu biletul negarantat. Să nu se răspundă că încetarea garanţiei era numai momentană, că garanţia există la Moscova, că tezaurul e garantat de aliaţi, că statul garantează cu toată averea publică căci toate acestea sunt sofisme şi jocuri de cuvinte.

In adevăr am arătat că garantarea biletului nu are nimic aface cu solvabilitatea emitentului, deoarece biletul de bancă negarantat nu dă dreptul a cere *ceva precis emitentului,* ci numai de a cere *ceeace se oferă* şi *pe preţul cu care se oferă,* cu riscul de a nu obţine nimic dacă nu se oferă nimic sau prea puţin dacă se oferă puţin.

Speranţa că într'o zi se va reveni la aur şi că

toate biletele, coroanele, rublele se vor plati în aur e o utopie, precum vom vedea, şi prin urmare biletul actual e un bilet hypotecar în toată puterea cuvântului, cu o *hypotecă fără termen, fără dobândă şi fără gagiu.*

De altfel moneda nefiind producătoare de venit nu se poate păstra în speranţa nesigură a unei ridicări viitoare.

Această schimbare tacită a avut efectul că statul a perceput un imposit indirect asupra tuturor detentorilor de numerar, din care şi-a constituit un teżaur de război egal cu aurul băncii de emisiune.

29. Din nenorocire acesta nu e nici unicul efect, nici cel mai dezastruos.

In adevăr dacă efectul ar fi fost numai acel al unui imposit indirect, am fi avut un imposit nedrept mai mult, căci el apasă numai pe o categorie de cetăţeni, dar, nu numai ca detentorii de numerar se găseau a doua zi în măsură de a obţine mai puţine valori contra numerariului lor, ci *toate contractele cu termen între cetăţeni se găsiau falşificate* prin faptul că debitorii se achitau de sarcinele lor contractate în *lei aur* cu o monedă de mai mică valoare şi pe care o puteau obţine cedând mai puţine valori din averea lor proprie.

Această schimbare tacită de monedă legală a avut de efect o deplasare de valori din averea publică în averea statului, ceeace nu are alt inconvenient decât că nu e echitabil repartizată, căci nu totdeauna detentorii de numerar sunt cei mai bogaţi, dar a avut de efect *o considerabilă deplasare de valori între indivizi, fără contravaloare, fără nici un motiv şi fără alt folos decât acela de a fi mascat impositul pus de stat.*

Să examinăm: A poseda *în momentul încetării plăţilor* de către banca de emisiune 100.000 lei proveniţi din vânzarea unei moşii. A doua zi după

acest eveniment leul a suferit o ușoară scădere — mascată sub expresia viața a început a se scumpi — ceeace e un nou sens, căci și aurul s'a scumpit odată cu celelalte obiecte.

Dacă *A* ar fi avut aur el nu ar fi suferit nici o pagubă, dar cu biletele negarantate el a suferit o pagubă. Dacă A a înțeles ce s'a petrecut, el a cumpărat imediat o *moșie mai mică* dela B, care încă nu înțelesese fenomenul, și ast-fel A și-a limitat paguba. Dacă nu a înțeles, el a așteptat ca leul să se ridice.

Fiindcă însă el scădea mereu, A s'a decis mai târziu să cumpere o moșie *mult mai mică* dela un B care încă nu înțelesese și se bucura chiar că vinde cu preț. *B* se găsește acum posesor a 100.000 lei și are aceeași decepție ca A, căci leul scade mereu — viața se scumpește zic cei interesați, ca și cum valoarea *în aur* ar fi rămas pe loc — și repetă operația reducându-și paguba și păcălind pe *C* și așa mai departe, D, E, F etc. rând pe rând plătesc lecția prin care au învătat ca leul-hârtia nu e valoare. Insă A, B, C pun lecția la profit spre a-și recâștiga paguba. Ei așteaptă un interval până ce leul a scăzut simțitor și'și vând moșiile pe lei mulți la persoane deja păcălite și care știind ce se va întâmpla caută să se scape de această valoare fictivă *cu ori ce preț*. Ei însă, nu țin banii, ci aleargă să găsească o persoană care nu a înțeles încă și care dorește să profite și să-și vândă moșia pe preț bun în speranța că leul se va ridica. Vânzarea se face iar A câștigă diferența între evaluarea făcută la cumpărare de cel ce știa și cea făcută la vânzare de cel ce nu știa.

Ceeace zicem despre o moșie putem repeta cu toate valorile, dar mai ales cu mărfurile alterabile, cari trebuesc vândute. Câți nu și-au vândut bijuteriile crezând că se îmbogătesc dând un gram de

aur pe un bilet de 100 lei, despre care credeau că face 3 grame, dar nu băgaseră de seamă că emitentul nu mai da nici 3 miligrame pe el.

Se va zice că aceştia sunt speculanţi, însă voiu face să se observe că toată lumea e speculantă, căci toţi doresc să vândă scump şi să cumpere ieftin.

Cu toate acestea putem cita şi victime absolut inocente.

Creditorii de orice fel se vedeau achitaţi cu o monedă cu care nu mai puteau cumpăra ceeace vânduseră; proprietarii îşi vedeau arenzile şi chiriile achitate cu o monedă depreciată, cu care nu mai puteau cumpăra aceleaşi valori. Toate aceste pagube proveneau din faptul că, încrezători în cuvântul băncii de emisiune, nu trecuseră în actelu lor că preţul e convenit în lei-aur, căci evident leul era moneda legală şi acesta era leul aur.

30. Ceeace e mai grav e că noua monedă nu valora nimic, iar *măsura valorilor devenind imposibilă, schimbul a devenit un joc la noroc* şi aceasta nu numai pentru schimburile *viitoare*, în cari fiecare, instinctiv, îşi lua o primă de asigurare, dar cu *efect retroactiv* asupra tuturor schimburilor anterioare, în cari cesionarul unei valori sau primise preţul dar nu cumpărase altă valoare sau nici nu primise preţul. Toţi creditorii primiau capete şi dobânda în noua monedă deşi convenisera altfel la facerea împrumutului.

Identitatea desenului biletului şi a denumirii monetei a făcut'o să continue a circula, depreciindu-se, pe măsură ce se produceau efectele latente ale cauzei oculte, întocmai ca o locomotivă, care continue a merge după închiderea aburului dar îşi micşorează viteza.

Deprecîarea continuă a monedei a produs continue deplasări nejustificate între indivizi fiecare

detentar de monedă având a pierde diferenţa, deoarece vânzătorul avea grija să sporească la vânzare numărul leilor pentru aceiaşi valoare cedată. Averile individuale se deplasau astfel între indivizi, nu prin jocul cinstit al schimbului, dar întocmai cum se deplasează malurile râurilor mâncate de ape.

Efectul a fost acelaşi ca şi cum statul ar fi falşificat fără să spună greutatea chilogramului şi ar adăugat la toate balanţele existente câte o mică greutate înspre greutatea măsurătoare. E evident că toţi negustorii ar fi fost foarte mulţumiţi, pentru că muşterii, nesciind nimic, ar fi continuat a cumpăra cu preţurile anterioare. Statul însă a adăugat zi cu zi câte o greutate, căci *lua şi el ceva* din diferenţă, până ce au început să simtă şi muşteriii, însă aceasta *pe rând, unul câte unul* şi *nici astăzi nu au aflat toţi*, aşa că numărul păcăliţilor e imens.

Nici astăzi nimeni nu ştie cu cât a falşificat statul ocaua, căci el nu mărturiseşte ci susţine mereu că e tot ocaua veche şi că e numai o mică deranjeare a balanţei, care se va repara în curând, iar negustorii continuă a vinde cu ocaua falşă nu numai celor ce cumpără *acum*, şi cari ştiind că ocaua s'a micşorat cer şi ei să măsoare cu aceeaşi oca când vând, dar ocaua se aplică şi celor cari au plătit înainte de resbel şi nu au luat marfă şi cari se văd acum deposedaţi de averea lor.

Ar fi fantastic dacă s'ar stabili numărul cetăţenilor sărăciţi pe această cale şi cantitatea de averi deplasate în modul acesta, nu *în favoarea statului, dar în favoarea îmbogăţiţilor de resbel, între cari în primul rând sunt acţionarii băncii de emisiune cari deveniau creditorii statului fabricând bilete de bancă.*

Statul departe de a lua măsuri a continuat a emite moneda negarantată şi a o arunca cu grămada spre a obţine blidul de linte necesar apărări na-

ționale, In vremea aceasta germanii făceau aceeaşi operație în Muntenia, Austriacii în Transilvania și Bucovina și Rușii în Basarabia.

Lăsând la o parte fraudele inherente lipsei de control, ce resulta din faptul însăşi a resbelului, *simplul joc al schimbului falșificat a deplasat fără justificare averi între cetățeni mult mai mari decît a consumat resbelul însuși.*

31. Dacă cei ce au profitat de acest fantastic dans de averi ar fi păstrat acest numerar în mânile lor lucrul ar fi uşor de restabilit, dar ei *au transformat moneda lor, fără valoare, în valori reale*, prin schimb, și și-au asigurat proprietăți imobiliare sau mobiliare, sigure, şi cari nu se mai pot recunoaște dintre cele onest câștigate.

Așa, numai, se explică îmbogățirea unor persoane într'o epocă când toată lumea trebuia să sărăciască și mai ales a acționarilor băncii de emisiune, dintre cari unii absenți din țară. După resbel dansul a continuat mai intens căci resbelul era o piedică la schimb.

Emisiuni peste emisiuni, import exagerat și de lucruri inutile ne-au adus la situația actuală. Să o analisăm.

32. Țara deși învingătoare nu a primit nici o despăgubire de resbel. Averea publică e diminuată *a)* cu tot ce a consumat armata română, rusă, germană, austriacă pentru cari a lăsat în schimb hârtia monedă *b)* cu o parte de consumația furată, distrusă, etc. pentru cari păgubașii nu au nici un titlu *c)* cu tot ce a consumat statul și a dat în schimb hârtia monedă sau bonuri de rechisiție *d)* cu lipsa de producțiune anuală a averilor *e)* cu o parte din populația mutilată, care va trebui susținută de cei valizi.

33. Să examinăm cum repauzează această imensă sarcină pe averea publică. Cei ce au dat sau lis'au

luat averi și nu au primit nimic în schimb au predat *infinit de mult* față de nula primită. Acestia sunt *marea masă a păgubiților de resbel;* cei ce au dat averi de un leu aur și au primit 10 lei hârtie, așteaptă ridicarea leului spre a realisa beneficiul, de și cei mai mulți l'au realisat cumpărând case și moșii de la cei ce nu băgau de seamă că s'a schimbat moneda; unii au făcut operația de mai multe ori ridicând mereu valoarea diferențelor; cei ce au furat, cei ce au introdus coroane și ruble etc. *n'au dat nimic* și au luat *hârtia monedă* cu care au căpătat și capătă valori. Aceștia sunt de sigur cei mai favorizați. Printre aceștia trebue să socotim și pe acționarii băncii de emisiune, cari au devenit usufructuari ai unei averi, pentru care n'au dat nimic. E adevărat că erau obișnuiți la aceasta din timp de pace, dar atunci luau usufructul unei averi *triple,* numai, decât cea proprie, dar acum *înmulțirea e fără limite. De fapt toate sarcinele cad astăzi pe toți salariații cu suma fixă, pe toți cei ce s'au păcălit vânzând o valoare reală pe această monedă calpă, dacă n'au avut griiă a o trece și ei altora și pe păgubiții de resbel neplătiți.*

34. Instrumentul de măsură și de schimb al valorilor e falș iar schimbul se face întocmai ca vânzarea cu ocaua falșă.

In asemenea situație ne mai mirăm de frenesia hoțiilor, de speculă etc. fără să ne dăm seama că aceasta nu e decât lupta cu cuțitul pe bordul vasului care se îneacă fiindcă 'i lipsește cârma.

Adăugați la aceasta *amenințările condotierilor: confiscarea averilor, exproprierea fără plată, legea chiriilor, închirierea forțată și câte alte amenințări* la averea individuală și vom înțelege ușor panica latentă, descurajearea ori cărei inițiative și tendință de a profita de bunul altuia.

34. In aparență lucrurile au aerul cel mai fericit.

Statul român nu a avut nevoie, ca alte state, să se împrumute ca să facă războiul; el a găsit o bancă puternică care i-a împrumutat tot ce i-a trebuit; noi, cetăţenii, nu avem nimic de suportat graţie acestei binefăcătoare instituţii, care a luat sarcina asupra ei. Numai că, *banca ia dobânda împrumutului şi noi am plătit capetele din averile noastre, în fapt.* E adevărat că mai la urmă banca a renunţat la dobândă dar răul este că nu ne dă şi nouă bani fără dobândă căci atunci chestiunea scumpetii vieţii ar fi rezolvată.

35. Acum să examinăm ce efect ar produce problema inversă. Să presupunem că America ne-ar acorda 15 miliarde în aur şi am decide imediat că leul, coroana, rubla îşi recâştigă dreptul de a fi schimbate cu aur. Evident imediat leul, coroana, rubla şi-ar recâştiga valoarea lor. De sigur unele lucruri ar rămâne mai scumpe decât înainte de rezbel dar în majoritatea casurilor o afluenţă enormă de mărfuri aduse din aceiaşi Americă ar restabili preţurile dinainte de rezbel. Cine ar profita de acest fapt?

Lucrătorul, agricultorul şi în genere producătorul şi-ar vedea imediat redus preţul valorii ce ofera, ceeace ar fi o pagubă compensată prin faptul că la rândul lui cumpăra cu lei mai puţini eeeace înainte cumpăra cu lei mai mulţi.

Lucrătorul va avea dar pentru ziua lui de lucru drept la aceiaşi raţie de valori, agricultorul va vinde grâul cu 2.000 lei vagonul dar va plăti ziua de lucru 2 lei şi 50 bani, ca în vremea bună, dar nu văd ce ar câştiga.

Dar atunci cine ar câştiga? detentorul de numerar, care ieri a vândut un vagon de grâu şi nu a cumpărat nimic, iar astăzi va cumpăra cu aceiaşi sumă 5 vagoane de grâu. El va obţine o ade-

vărată recoltă fără cheltuială, fără muncă, fără risc ci numai fiind că a știut să aștepte.

Printre detentorii de numerar trebuie să socotim nu numai pe cei ce dețin monede, ci pe toți acționarii băncilor, cari au un venit în numerar, venit care evident ar crește în valoare dacă nu în număr de lei, prin sporirea puterii de achisiție a leului. De altfel e evident că o *plus-valută* nu poate profita decât proprietarului valutei și ca operația ridicării leului ar avea un efect invers de cît acel ce am studiat în partea primă a acestui capitol. Lucrul nu ar avea importanță dacă detentorii de numerar ar fi aceiași ca la 4 August 1914, dacă emisiunile succesive nu ar fi creat noi detentori și dacă fabricanții de valori fără muncă ăr renunța la dobânda capitalului emis, dar nu muncit de ei.

Cei ce s'au păcălit vânzând o moșie fără să vadă că s'a schimbat moneda nu au putut ține banii, ci s'au grăbit să micșoreze paguba cumpărând altă moșie mai mică. Restituția, ce Statul ar face, a părții luate de el, ar cădea în mânele ultimului vânzător, *care știa ce valorează moneda* și a cerut un număr respectabil de lei. Primul vânzător ar trebui să se mai prepare și la biruri spre a procura Statului resurse pentru restituirea *către altul* a ceeace i s'a luat prin schimbarea monedei.

Tot acest detentor va îngriji ca să ducă aurul primit înapoi în America, să aducă marfa și să o vândă *în țară, încet, încet*, ca să nu simtă lumea ce s'a întâmplat și să poată cere tot lei mulți ca în vremea când leii erau de hârtie.

După ce operația se va fi produs, statul trebuie să îngrijească de plata cuponului datoriei Americane.

Se va zice însă că ceeace am spus e simpla

imaginație, de oarece Americanii nu ne acordă 15 miliarde aur. De sigur nu spër să fie așa de naiv, dar detentorii de numerar spera ca producțorii noștrii vor fi așa de naivi. In adevăr toți îmbogățiții de război, cari dețin enorme sume de monedă-hârtie, așteaptă *ridicarea leului prin export, ceeace ar fi o operație și mai fantastică decât cea examinată mai sus.*

36. Se va zice că efectele arătate nu s'ar produce decât dacă ridicarea leului s'ar face brusc și prin mijlocul împrumutului în aur ce am presupus. Evident am exagerat intenționat spre a pune fenomenul în lumină, dar pentru că operația s'ar produce mai încet și prin urmare s'ar putea ascunde, ea nu e mai puțin reală. Producătorii însă dintr'un simț practic au prevăzut ceea ce financiarii contesta și se abțin dela muncă.

Să examinăm dar procesul latent al ridicării leului prin mijlocul exportului, *panaceu așteptat de toți.*

Să presupunem două persoane, dispunând fiecare de 100000 lei hârtia și să presupunem că unul îi bagă in agricultură iar celalt îi ține în ladă. Să admitem că o recoltă bună pune la dispoziția agricultorului 15 vagoane de grâu de exportat. Din două una: el va vinde grâul său pe prețul stabilit pe piețele streine sau în valuta streină sau va accepta lei-hârtia. Nici în primul caz, nici în al doilea caz el nu găsește interes la ridicarea leului, căci la transformarea valutei streine în lei el va obține mai puțini lei, iar dacă ridicarea va fi simțitoare *el riscă să obțină mai puțini lei decât a cheltuit,* adică să nu-și mai revadă 100000 lei cheltuiți, ci o sumă mai mică, *care va fi cu atât mai mică cu cât leul se va fi ridicat mai mult.*

Mă aștept la obiecțiunea ce pare naturală: e adevărat că vei avea lei mai puțini, dar nu uita

că vei avea lei mai buni de oarece cu ei poţi cumpăra acum mai multă marfă, lucru exact, dar şi camaradul care a ţinut 100000 de lei în ladă îşi va fi transformat, *şi el*, leul lui în leu mai bun fără să facă nimic şi mai are şi avantagiul că-i *are pe toţi* pe când eu *am obţinut mai puţini decât am băgat în pământ* aşa că una peste alta n'am câştigat nimic, ba, poate, am şi pierdut.

Şi acum întreb pe cititor: care din cele două persoane aţi dori să fiţi?

Dacă trecem acum la învestirea de capitale în întreprinderi cu termen lung vom constata că ridicarea leului hârtia ar constitui o adevărată calamitate. Să considerăm în adevăr o persoană care ar învesti 10 milioane într'o fabrică, care nu poate fi amortizată decât în 30 ani. Să nu ni să răspundă că astăzi fabricele se amortizează în 3—4 ani, căci vom răspunde, că astăzi se fac multe operaţiuni neoneste, dar amortizarea unui lucru nu trebue cerută consumatorului decât pentru reînnoirea fabricei uzate, că prin urmare perioada de amortizare a unui capital depinde de durata instalaţiunii şi că dacă aceasta se cere mai repede, sau consumatorul refuză, sau, dacă e forţat să cumpere, atunci operaţia constitue o spoliaţiune neonestă.

Fabricantul în chestiune, om onest, fixează preţurile mărfii produse, pentru a obţine costul mărfii, socotind o dobândă onestă la capitalul său şi o anuitate de amortisare. Tot calculul fiind făcut în lei, hârtia marfă va costa un mare număr de lei, căci atât capitalul, cât şi costul materiei prime şi muncii a fost mare.

Acum presupuneţi că peste un an, leul se ridică la dublul valorii de astăzi. E evident că fabricantul va trebui să'şi refacă socotelele şi să scadă preţul. Să încercăm să refacem cu el socotelele: să presupunem că lucrătorul accepta şi el reducerea sa-

lariului la jumătate, *pentru viitor*. Fabricantul însă face socoteala *cu cât trebue să vândă marfa deja fabricată* și *pentru care a plătit deja salarii urcate*, iar lucrătorul nu acceptă să scadă salariul de cât dacă marfa se ieftenește *imediat pe piață*. Fabricantul va trebui să se resemneze a suporta *vinderea mărfii sale după socoteala cea nouă de și el a plătit după socoteala cea veche*. Dacă însă el speră că în anul viitor lucrul nu se va mai repeta, căci acum el plătește totul pe jumătate și prin urmare va putea și el vinde marfa produsă cu preț redus se va decide *să abandoneze din câștigul său, deși cinstit calculat*. Anul viitor însă leul urmând cursul ascendent, pe cari 'l dorim toți, va avea o valoare triplă, iar fabricantul va lua socotelele de-a capul și va constata *că el trebue să muncească degeaba*.

Admițând că s'ar găsi un fabricant atât de naiv și se va decide să muncească pentru alții, încă ne întrebăm cum va plăti el dobânda și amortismentul capitalului. dobânda și capital, cari, de și au rămas cele trecute, în socoteala primului an ca număr de lei, s'au dublat, triplat, etc, prin faptul că el obține pe marfa sa jumătate, a treia parte etc. a numărului de lei ce obținea în primul an când a făcut socoteala de rentabilitate a afacerii.

Puneți acum în paralel pe acest nenorocit cu cel care și-a *ținut leul în ladă* sau l'a împrumutat fabricantului cu dobânda fixă. El își vede averea crescând din an în an, *fără muncă, fără risc, fără nici o supărare, căci a lăsat fabricantului această sarcină, iar el și-a reservat a încasa diferențele*.

Iată de ce toată lumea cântă în cor: *„să muncim, să exportăm“* dar nu pornește nimeni, ca soldații din operetă. Lucrul e natural și *nu va pleca nimeni până ce nu se va regula moneda legală, fixă, certă*, instrument de schimb care să permită

aprecierea justă a valorilor iar nu balanţa cu ocaua falşă ca leul-hârtia.

38. Ceea ce e curios este că cei ce afirma ridicarea leului prin export nici nu ne asigură *până la ce valoare are voe să se urce,* căci, fereşte doamne, dacă leul s'ar urca prea mult şi am ajunge la anul să videm grâul cu 1500 lei vagonul, ne întrebăm ce vor face cei ce au plătit sute de mii de lei pentru refacerea gospodăriilor necesare spre a-l produce şi chiar cei ce au cheltuit numai câteva zeci de mii pentru costul grâului, având norocul ca resbelul să nu le fi distrus gospodăriile. Se va zice că e o glumă a presupune că leul va ajunge la astfel de valută. De sigur, ea e absurdă, dar e tot atât de absurdă ca presupunerea ca el se va urca la leul-aur, căci în definitiv nu văd ce este această limită. Leul nu represintă nimic şi prin urmare el poate deveni zero cum poate deveni un milion, căci *nimic nu'l fixează direct şi sigur,* el nedând drept a cere *nimic precis, cert şi obligatoriu* spre a putea servi de unitate de măsură.

39. E curios cum opinia publică, lipsită de busola schimbului, simte instinctiv pericolul, dar ca orbul pipăe spre a se orienta. S'a cerut de unii libertatea comerţului, de alţii menţinerea preţurilor maximale. S'au încercat ambele sisteme şi ambele au dat resultate proaste. De ce? Să examinăm de aproape şi vom vedea cât de uşor ne vom conduce.

Preţurile maximale au de scop să fixeze valoarea de schimb a obiectelor de primă necesitate.

Ca să fixezi ceva mobil trebue să-l legi de ceva fix: calul se leagă de un stâlp, vaporul de cheu sau de fundul mării. Când nu ai un punct fix nu poţi fixa nimic, iată de ce nu se poate fixa un vapor în largul mării, un aeroplan în văzduh.

Dacă în lipsă de un obiect fix vei lega două

obiecte mobile cel cu mobilitate mai mică va reține pe cel cu mobilitate mai mare.

Ca să fixezi valoarea unui obiect trebue să o legi de o valoare fixă. Am arătat la capitolul monedei că tocmai de aceea s'a ales ca unitate de măsură aurul, pentru că valoarea lui e mai fixă decât altele. A voi însă să legi valoarea grâului de valoarea leului-hârtie este a voi să legi vaporul de o barcă, căci leul-hârtie nu numai nu are valoarea fixă dar nu are nici o valoare. Atunci s'a întâmplat fenomenul invers. In loc ca barca să fixeze vaporul, vaporul, care e mai echilibrat, a redus mobilitatea bărcii; grâul, care are o valoare ce nu se influențează decât din an în an, prin starea recoltelor, cum nu se influențează vaporul decât de valurile mari, a fixat mobilitatea leului-hârtie, valoare fără nici o greutate, mobilă la esces și influențabilă de cele mai mici mișcări întocmai ca barca.

De fapt dar prețul maximal al grîului a fixat valoarea leului, iar nu vice-versa. Cât timp detentorul unui leu, hârtia va avea dreptul să ceară *ceva precis și obligatoriu* în schimb cu leul său, moneda va avea valoarea acelui *ceva precis.*

Iată de ce emitentul aleargă cu rechisiția, cu imobilisarea și cu alte măsuri să mențină valoarea leuluila acea a unui kilogram de grâu, căci, *în ziua în care emitentului nu va mai procura grâul,* se va întâmpla ce s'a întâmplat *în ziua în care emitentul nu a mai procurat aurul,* ce se obligase a da contra leului hârtia; *el va cădea la valoarea obiectului ce emitentul se însărcinează a procura;* iar dacă emitentul nu se însărcinează a procura *nimic* leul va cădea la valoarea *nimicului.*

40. Nenorocireă e însă că fixilitatea aparentă e leului în interior nu poate avea efect în exterior, unde *valoarea actuală a grâului nostru e nulă,* deoarece nu putem exporta, iar valoarea leului e le-

gată nu de o *valoare fixă* ci de *o speranță incertă* și de aceea leul *scade* pe măsură ce *speranța se depărtează*.

Concluzia este că ne lipsește busola, care e instrumentul de schimb sau, ceea ce e și mai rău, ne servim de o busolă falșă, care ne aruncă dela dreapta la stânga, fără siguranță.

Navigația nu e posibilă fără busolă, nici producția fără instrumentul de schimb și vai de căpitanul care așteaptă restabilirea echilibrului corabiei sale numai de la valurile mării sau, ceeace e mai rău, se servește de busola falșă.

41. *Moneda fiduciară nu e monedă ci numai reprezentanța monedei.* Mandatarul poate îndeplini oarecari treburi alemandantului, dar el nu mai însemnează nimic, și acțiunea lui e nula, îndată ce mandantul a murit sau a fost închis și privat de drepturile civile. Opinia publică poate continua a da ascultare mandatarului, tribunalul poate asculta pe avocat și pronunța chiar sentințe, când nu știa că mandantul a murit, dar toate sentințele sunt nule și procura devine un petec de hârtie îndată ce mandantul a murit. Tot astfel *biletul de bancă devineun petec de hârtie îndată ce aurul a încetat de a exista.* Pretenția că aurul nu servă la nimic pentru că șade în pimnițele băncii seamănă cu acea care ar susține că împricinatul a eșit din proces și a intrat avocatul în loc fiindcă primul șade acasă iar secundul pledează. Se uită ca la pronunțarea sentinței cel de acasă va avea să execute întocmai cum se uită ca la facerea bilanțului aurul va trebui să complecteze golul. Daca uneori la executarea sentinței împricinatul condamnat nu plătește, ci dă o poliță dacă e acceptată, așteptând sa câștige și el alt proces, pentru aceea nu se poate zice că existența sa e inutilă.

A voì dar să ridicăm leul actual până nu știu la ce valoare — *căci nu știe nimeni* — este a voì că creem valori fără muncă sau a păcăli pe cineva. De fapt ceeace se urmărește este *deplasarea de averi ce această ridicare ar provoca din patrimoniul producătorului în acela al detentorului și emitentului de monedă-hârtie.*

Iată de ce se obsérvă un văl de lene când e vorba de muncă productivă și din contră o febrilitate, pe care nici călătoria pe căile ferate nu o împedică, când e vorba de comerț, operațiune rapidă cu câștig imediat.

Credem oare că străinii ne vor socoti leul *scăzut când ne vor cumpăra cerealele și urcat când ne vor vinde ei mărfuri?* Dar atunci facem ca țăranul care cerea deputatului lui să facă *legi să ieftenească viața, dar să aștepte până își va vinde el, vaca.* Doar nu suntem toți țărani, cu toată moda de a'i linguși.

Sau credem, poate, că producătorii exportatori, se vor consolà *ca diferența, ce au pierdut, ei, să compensează cu aceeace vor câștiga importatorii?* Dar, atunci vrem toți să fim importatori.

Ceeace e curios este că, se pare, că în adevăr, sperăm serios. Dar nici străinii nu trebue să'și închipue că pentru a rescumpăra cele 2-3 miliarde bilete ce le-am dat cu grămada pe câteva tone de zahăr, pe parfumuri și pe alte mărfuri de valoare minimă le vom trimete un milion de vagoane de grâu auriu, muncit de producător, numai ca pentru biletele următoare să dea ceva mai mult importatorilor.

Și cu toate acestea *noi,* se pare, că o dorim. *Dar nu toți* și lucrul se explică.

Importatorii, *cumpărători,* doresc leul cât de urcat, mai ales că în țară nu află toată lumea imediat că s'a urcat leul. Exportatorii, *vânză-*

tori, nu pot dori leul urcat, mai ales că eí au plătit deja scump cu lei scăzuţi costul muncii şi al materiilor necesare la producţia mărfii exportate.

Astăzi nimeni nu exportă, iată de ce dorim toţi valuta urcată.

Dar mâne?

Statul nu are drept să ia averea unora şi s'o treacă altora, cum face comisia valutei. Fiindcă totuşi Statul face această nedreptate, iată de ce astăzi nimeni nu poate produce.

CAP. II.

Suprimarea Constituţiei

43. Al doilea efect al declarării războiului a fost suprimarea garanţiilor constituţionale.

Odată cu schimbarea monedei, România şi-a suprimat garanţiile constituţionale. Legea măsurilor zise esceptionale a fost votată de o Cameră constituantă dar care avea mandat limitat asupra căror articole din constituţie poate legifera.

Odată obiceiul luat de a trece peste mandatul primit, *legiuitorul, şi mai pe urmă guvernul, şi-a luat dreptul de a legifera în afară de legea legilor.*

Nu voiu face aci un curs de drept constituţional, pentru că nu acesta e scopul meu, dar voiu examina ce efect a avut, *şi are mai ales,* suprimarea constituţiei asupra producţiunii. Adaug că nu am intenţia de a critica ceeace s'a făcut, mai ales că cred că nici un sacrificiu nu era prea mare spre a obţine ceeace am obţinut, însă am convingerea că *continuarea sacrificiului nu servă la nimic şi e periculoasă,* iar pe altă parte eliberarea fraţilor noştri e ilusorie dacă vom cădea cu toţii în robia economică, care ne ameninţă.

Constituţia într'un stat are de scop a fixa, mai solid, unele principii fundamentale spre a asigura echilibrul social. Ea nu se poate modifica de cât

printr'o consultare *în două instanţe*, tocmai pentru ca acele principii să nu fie atinse fără voinţa expresă a naţiunii; pe când modificarea celorlalte legi se face prin *voinţa representanţilor*, rămânând ca naţiunea să judece ulterior.

Ei bine, şi aci, ca şi în materie de monedă, s'a început a se considera inutilitatea mandantului şi a tot puternicia mandatarului.

Legea măsurilor esceptionale e făcută pentru timpuri esceptionale; ea trece peste siguranţele constituţionale pentru interese superioare. Am înţeles şi aprobat. Dar timpurile esceptionale, când se lungesc prea mult, devin normale şi atunci trebue să vedem dacă decisiunea de a nu mai pune petrol în lampă, fiindcă e timp esceptional, nu riscă să ne lase pe întunerec.

44. Suprimarea siguranţelor constituţionale nu e numai momentană în baza legilor măsurilor esceptionale, dar *întreaga constituţie e abrogată* prin faptul adunării unei constituante însărcinată, *fără limită*, a ne da o constituţie.

Este cert că alipirea ţărilor surori a pus în discuţie chestiunea constituţiei României mari, care poate să nu fie aceiaşi ca acea a României mici; şi atunci o întrebare se pune imediat, întocmai ca omul, care se hotărăşte a face reparaţii radicale casei sale: cum voiu face să repar temeliile fără să risc să se nărue casa?

Neamul românesc, proprietar al casei, pare a fi găsit o soluţie curioasă: el a suprimat pur şi simplu temelia dar nu se grăbeşte de loc să susţină edificiul care evident tinde să se nărue şi aceasta cu atât mai mult că, jur împrejur, o furtună năprasnică a dărămat deja câte-va edificii din cele ce aveau aerul solide. dar păcătuiau tocmai prin putreziciunea temeliei provocată de vechimea timpurilor. Românul se plimbă prin casa lui fără grijă.

Când s'a declarat «Unirea» la Cernăuţi, la Chişinău, la Alba-Iulia era natural să se spună ce însemnează această unire? Dar cine avea vreme în acele momente să discute: nu se întreabă la naşterea pruncului ce meserie o să 'i dea părinţii.

S'a adunat însă «Constituanta României-Mari» ca să pună temelia casei şi atunci era natural să ştim ce fel de casă punem deasupra. Programele alegerilor erau mute asupra chestiunii constituţionale. Avea-vom proprietatea individuală? Avea-vom comunism, socializare, confiscare, gâtuire, libertate individuală, jandarmi, popi sau tovarăşi? Nimeni nu ştia nimic. Ceeace e mai curios e că nimeni nu ştia nici dacă adunarea e constituantă ori nu, necum să ştia ce are să facă această cameră şi mai ales *ce are voie să facă.* Dar atunci a dispărut dubla consultare asupra acestor principii fundamentale? *Naţiunea va avea constituţia ce 'i va da camera actuală, iar, dacă nu'i place, peste 4 ani, va alege altă Cameră, care, va decide modificarea Constituţiei peste alţi 4 ani.* De altfel nici nu văd de ce Camera actuală ar rămâne numai 4 ani şi nu 8, 10 sau 20 căci acest termen este scris în Constituţia veche, care nu mai e în vigoare.

Nu vă pare că România Mare seamănă cu edificiul fără temelie? Nu vă pare că România Mare seamănă cu un imens şantier pe care se află materiale multe dar nici un edificiu? Nu vă pare că semănăm cu broaştele cari cereau un rege?

45. Şi atunci auzim păraiturile edificiului vechiului Regat, pe care pare că se reazimă încă edificiul fără temelie, cu riscul de a-l dărâma şi pe el, de şi avea temelii solide, iar reparaţiile ce din fericire se făcuseră înainte şi în timpul războiului păreau a-l asigura pentru multă vreme.

„Eproprierea se va face altfel în regat şi altfel „în fiecare din ţările surori“. Evident, lucru posibil

din moment ce nu mai avem Constituția cu principiul: *toți cetățenii sunt egali înaintea legii.*

„Se va face exproprierea fără plată. Contractele „se vor prelungi fără voința părților, mărfurile se „vor vinde fără consimțimântul proprietarilor, ca- „sele se vor închiria fără voia stăpânilor“, și așa mai departe, *fără nici o limită, în plină libertate, că doar de aceea am ales Constituantă, ca să nu se încurce în hotărârile ei de terfelogul ce a devenit Constituția veche.*

Nu e vorba, dacă Constituția veche a dispărut, mă întreb cine mai declară că: *„puterile emană dela națiune—că toți cetățenii datoresc supunere legilor“* etc. și atunci mă intreb pe ce se bazează niște domni, foarte onorabili de altfel, cari *se strâng la Atheneu și ne dă porunci.* Și ne mai mirăm că streinii nu ne împrumută bani, că vecinii încearcă să ne distrugă, când noi înșine nu știm *ce va fi mâine.*

46. Repet și aci, ceea ce am spus în capitolul schimbului: nu am intenția să critic pe nimeni dar sunt îngrozit de pericol și, cum foamea scoate ursul din vizuină, tot așa m'am decis și eu, să ies din sfera mea obicinuită de acțiune și să scriu aceste rânduri.

Dați-ne repede siguranța constituțională, dați-ne repede instrumentul de schimb și apoi puteți discuta cât voiți asupra consiliului dirigent și chiar asupra persoanelor. Noi, *cei ce nu facem politică,* ne vom pune pe muncă și veți vedea ce poate munca când e regulă și siguranță, *căci nu dela Atheneu va ieși clădirea Neamului Românesc întregit, ci dela coarnele plugului, dela botul mașinei, din cabinetul inginerului, medicului și a tuturor muncitorilor.*

47. *Inchideți supapa Constituantei după ce veți da Constituția,* ca să știm pe ce teren punem temelia. Nu vă temeți că veți da un teren slab, *din fuga,*

căci ştim să zidim şi pe terenuri slabe numai *vom munci ceva mai mult* dar nu ştim să zidim pe neant, şi nu putem începe nimic până nu veţi hotărî *pe ce teren zidim. Nu se face presiune în căldarea cu supapele deschise.*

PARTEA III.

FINANȚELE STATULUI

CAP. I.

Cheltuelile de resbel; exproprierea, ridicarea valutei.

48. *Statul român nu știe ce e dator, nu știe ce nevoi are. Statul român nu există* de vreme ce nu are o constituție. Există numai un neam românesc, unit sub un rege iubit și respectat de toți. *O turmă și un păstor! numai omenirea nu poate să meargă ca turmele.*

Am văzut necesitatea ca statul român să pună temelia și să fixexe rolul fiecăruia, dându-ne mai întâi garanțiile constituționale și instrumentul pentru fabricarea valorilor, fără cari nu putem munci

Odată cu aceasta fiecare din noi își va face socotelile și își va număra oasele, ca după orice calamitate. După rezultatul constatărilor fiecare își va lua calea ce-i ordona mijloacele materiale și intelectuale de cari dispune și ordinea, acestă copilă iubită și mult așteptată pe care a trebuit să o sacrificăm un moment, va fi renăscut în familia românească.

A tout seigneur tout honneur. Cel dintâiu care trebue să dea semnalul este statul; el trebue să-și

însumeze pagubele trecutului, să aprecieze nevoile prezentului, să facă socoteala viitorului și să ne spună, *nouă muncitorilor, ce avem de suportat și cum vom fi obligați a plăti.* Fără aceasta socotelile noastre, ale fiecăruia, sunt false și riscăm să plecăm cu piciorul stâng.

49. Un lucru e cert dela început: toate aceste sarcini le vom suporta *noi și nu alt cineva, dar noi* **toți.**

Trebuie să ne iasă din cap speranța că cu valuta, sau cu alte combinații, vom reuși să trecem sarcina pe umerii altuia. Nici nu se poate nici nu ar fi cinstit, iar Patria română nu trebuie clădită pe necinste căci patriile zidite fără onoare se nărue ca zidurile fără var ori cât de sus ar reuși să ajungă. Exemple avem, și de ziduri, și de patrii.

Să facem dar bilanțul, și să punem sarcinile pe fiii neamului și ai Patriei, însă, aci, iarăși trebue procedat cu băgare de seamă ca *sarcina să stea bine pe toți umerii.* Tocmai fiindcă e *mare,* trebuie așezată *bine,* această sarcină, care altfel ne va strivi pe toți. Greutatea șade pe masă, dar taie masa dacă o punem pe un cuțit și cuțitul cu tăișul pe masă, iar după ce a fost tăiată, masa nu mai ține greutatea nici pusă bine.

50. Sarcinele Statului sunt de două feluri: *a)* sarcinele trecutului, *efective, inexorabile, b)* sarcinile viitorului, care trebuiesc cumpănite. Pentru primele nu avem alegere, *ele exista de fapt,* le suportăm și astăzi, numai că apasă inegal, la întâmplare cum le-a aruncat valurile resbelului. Nenorociții cari au avut soarta să primească, ci, direct, loviturile stau înmărmuriți, striviți și abia mai ținându-și sufletul așteaptă ca *frații să le vină în ajutor.*

Aceștia sunt: *a)* invalizii de resbel, orfanii și văduvele *b)* păgubiții de resbel neplătiți.

Aceste pagube apasă direct pe o parte numai din naţiune.

Hârtia monedă, lichidarea cheltuelilor resbelului, datoria publică apasă pe toată lumea dar tinde să ne sugrume pentru că am legat hamul la gâtul calului, in loc să i-l punem pe umăr, *iar unii s'au suit în spate.*

Toată sarcina trebuie repartizată pe toată lumea. Să nu ni să spună că statul nu poate suporta *toată* sarcina, căci statul suntem *noi, toţi,* şi e evident că dacă *toţi* nu vom putea suporta sarcina cu atât mai puţin o vor putea suporta numai *unii.*

Să nu ni se spună că *cei ce au* nu trebuesc despăgubiţi pentru că, mai întâiu, resbelul nu a ales ci a lovit în grămadă şi apoi numai o cinstită solidaritate poate închega un neam şi produce acea unitate care dă naştere eroilor naţionali. Să nu ni să spună că sacrificarea unora ar permite celorlalţi ridicarea mai rapidă a Patriei, căci nu trebuie să uităm că progresul e bazat tocmai pe onestitate şi încredere şi că *otrava urii şi neîncrederii împiedică orice avânt.*

57. Este cert însă că nimeni nu poate să redea invalidului membrul pierdut, orfanului pe părinte, păgubitului averea distrusă. A cere statului o despăgubire imediată, ar fi tot aşa de imposibil căci statul nu are asupra averii publice decât un drept de usufruct din care poate, *an cu an,* despăgubi pe cei păgubiţi. *Pagubele resbelului, dar, trebuesc constatate, iar interesaţii trebuie să primească titluri, cari să le dea dreptul la o rentă anuală egală cu ceia ce le-ar fi produs averea distrusă, membrul pierdut sau părintele ori soţul decedat.*

Hârtia monedă trebuie retrasă şi consolidată sub aceiaşi formă, căci, de fapt, şi astăzi ea constitue un împrumut pentru care Statul plăteşte dobânda, dar *altora decât adevăraţilor împrumutători.*

Să părăsim nădejdea urcării acestei monede la rangul de leu-aur, ceeace ar constitui o calamitate pentru Stat, afară numai dacă privim visul absurd că leii ridicaţi se vor duce toţi în străinătate urcaţi contra mărfuri solide şi că'i vom aduce înnapoi scăzuţi.

Altfel, fiind dat că ţara nu poate rămâne cu această monedă, care continuă a se pretinde garantată în aur, statul va trebui să ia din producţia viitoare a ţării mărfuri în valoare de 15 miliarde lei-aur spre a retrage această hârtie pentru care, el, şi statele dela cari s'au deslipit ţările surori, nu au primit nici un miliard de lei-aur în valori dela detentori.

58. S'a spus că proiectele de buget ce s'au încercat sunt aşa de colosale că au speriat pe autori, cari s'au decis să recurgă tot la împrumut spre a susţine sarcinile statului. S'a încercat o nouă emisiune dela banca naţională, ca şi cum, ceeace statul va lua din averea publică cu aceste bilete nu poate luă dând recipise semnate de perceptori. Faptul că prin primul procedeu statul ia *fără a şti dela cine*, pe când prin secundal cel ce da ştia că nu va putea păcăli pe altul, nu schimbă sursa de venituri a statului, care *este, trebue să fie şi nu poate să nu fie averea publică.*

De fapt statul îşi trage resursele pe cale de imposit indirect, însă biletul rămas în circulaţie constitue o promisiune de restituire a averilor luate din patrimoniul public şi încă ce promisiune: acea de a reprimi contra aur hârtia emisă, adică de a restituì averea cedată statului contra bilete în cantităţi de 5—6 ori mai mari.

59. Dar nu aceasta e calea pe care statul trebue să'şi procure resursele. Nu! *Generaţia actuală nu poate fi scutită de imposite.* Ea nu poate, spre a'şi uşura sarcina, să o mute pe umerii generaţiilor

viitoare pentru că nu e cinstit, pentru că sarcina crește formidabil pe zi ce trece și pentru că creșterea e accelerată și riscă să omoare generația actuală sau să robească averea patriei.

In adevăr, să vedem ce efect ar avea asupra unui popor faptul de a nu munci un timp oarecare.

Am văzut încă din prima parte a acestui studiu că munca servește a produce trei feluri de obiecte utile: *a)* obiecte direct utile vieții omului, *b)* unelte și instalațiuni, adică obiecte servind la transformarea altor materii în obiecte utile, *c)* materii prime destinate a fi transformate.

Utilitățile sau valorile din prima categorie sunt și ele de două feluri: 1° obiecte cari se distrug imediat prin întrebuințare cum sunt materialele zise de consumație, 2° obiecte cari nu se distrug prin întrebuințare dar se distrug lent, cum e îmbrăcămintea, casele de locuit, etc.

O generație nu poate să nu producă materialele de consumație căci ele nu există ca rezerve ale trecutului decât în mici cantități, fiind în genere alterabile și prin urmare greu de conservat, iar lipsa lor produce foametea. Pentru producțiunea acestora, însă, omul are nevoie de scule, materii prime, și instalații. Un timp oare-care omenirea se poate abține de a fabrica scule, materii prime și chiar materialele de consumație, întrebuințând rezervele trecutului, dar această perioadă a trecut deja. Stocurile cari formau rezervele s'au sleit iar uneltele s'au distrus și uzat, căci dacă sculele și instalațiile nu se distrug *imediat prin întrebuințare*, ceea ce permite moștenirea dela o generație la alta, *ele se uzează atât prin întrebuințare cât și prin elementele atmosferice.*

Fiecare secundă de oprire a producțiunii micșorează averea publică cu averea consumată și uzată și îngreuiază sarcina.

60. Să fie oare sarcina așa de grea în cât să desperăm de a o suporta?

Dacă ar fi așa, am fi pierduţi.

Să analisăm.

Dela început ne lovim de aceeași dificultate pentru stat, ca şi pentru noi toţi, când voim să ne facem socotelele și să ne analisăm greutatea sarcinei. *Nu ştim cu ce oca să o cântărim.* Opinia publică, care, ori ce s'ar zice, era mai în măsură a simţi realitatea, căci ea constitue pacientul, pe care se face experienţele, a semnalat deja simptomele răului, dar, cum e natural, ea nu știa să spuie care e cauza suferinţii.

Să citām câte-va exemple:

Toată lumea întreabă: 1° cum se vor evalua pagubele de războiu, cu preţul dinnainte sau după războiu, şi dacă e cel după războiu care anume, căci el se schimbă mereu? 2° cum se va fixà preţul exproprierii, cel dinnainte sau după războiu? 3° Ce lefuri trebuesc acordate muncitorilor ca să termine odată cu grevele?

Unii propun una, alţii alta și problema rămâne pe loc ca şi cu preţurile maximale. Unii mai radicali propun să nu evaluăm nimic iar pe muncitori să-i punem sub mitralieră. De sigur, un mijloc facil pentru chirurgul care nu știe ce organ trebue operat este de a înfige scalpelul în inima bolnavului și maladia a încetat imediat.

Respingând acest mijloc, noi propunem altul spre a face să înceteze maladia, căci am arătat-o unde s'a încuibat. Ea rezidă în intrumentul de măsură și schimb, organ vital al producţiunii, care a fost suprimat în ziua de 4 August 1914 şi s'a pus în loc un instrument, care are numai aparenţa celui vechiu. Prin schimbarea inimei omenirea suferă de un defect de circulaţie a sângelui, care a anemiat-o și tinde să o anemieze cu atât mai mult cu cât nu-

meroase răni exterioare concură la acelaşi rezultat. Bolnavul e încă în stare de a fi salvat dar cangrena e la uşă. Intervenţia chirurgicală e iminentă, dar, avea-vom curagiul să ne operăm noi înşine? Lăsa-vom să ne opereze alţii? Sau vom *muri eroic, dar stupid, din frica de a suferi.*

In adevăr înlocuiţi leul-hârtia, unitate de măsură *fără nici o fixictate, fiindcă-i fără nici o valoare,* şi faceţi toate socotelile în raport cu altă unitate, valoare reală, diferită de zero şi a căreia producţiune şi utilitate prezintă oare care uniformitate, adică care are oare care fixitate şi veţi vedea cum dispar toate problemele.

Să luăm de ex. drept unitate chilogramul de grâu. In adevăr producţiunea grâului de şi variabilă tot nu variază pentru aceeaşi muncă cu mai mult de 20—30% în general şi această variaţiune nu se produce decât dela un an la altul iar utilitatea grâului e generală şi uniformă.

Câte chilograme de grâu valora înainte de resbel şi câte valorează astăzi un metru cub de lemnărie de brad, preţ necesar la evaluarea pagubelor de resbel?

Inainte de resbel:
metru cub lemnărie = 80 lei
chilogramul de grâu = 0,20 b.
deci:
metru lemnărie = 400 chilogr. grâu.

Astăzi:
metru lemnărie = 400 lei.
chilogramul de grâu = 1 leu.
deci:
metru lemnărie = 400 chilogr. grâu.
Aşa e că problema a dispărut?
Să încercăm cu altă marfă: Cimentul.

Inainte de resbel:
vagonul de ciment = 600 lei = 3.000 chilogr. grâu.

Astăzi:
vagonul de ciment = 3.000 lei = 3.000 chgr. grâu.
Refaceți socotelile cu toate mărfurile și veți vedea că problema dispare.

Acest mod cinstit de calcul ne va arăta unde e spoliațiunea provocată de faptul că statul a fixat unele prețuri în favoarea unei clase de cetățeni.

Astfel pentru evaluarea exproprierilor statului a hotărît să evalueze cu ocaua mare dinainte de resbel și să plătească cu ocaua mică actuală.

In adevăr să aplicăm calculul la evaluarea prețului pământului:

Inainte de resbel:
un hectar pământ = 1.000 lei.
un chilogr. de grâu = 0,20 b.
Deci:
un pogon pământ = 5.000 chilogr. grâu.

Astăzi pentru expropriere:
un hectar pământ = 1.000 lei
un chilogr. grâu = 1 leu.

Deci: *un hectar = 1.000 chilogr. grâu.*

A voi să plătești cu lei hârtia ceia ce ai evaluat în lei aur este a voi să plătești 20 pogoane cu un vagon grâu, adică 6 hectolitri un pogon, adică *să răscumperi fondul cu producția unui an, ceea ce evident e o spoliațiune,* care dacă unora nu le apare evidentă este tot în baza credinței că *leul de azi e leul de ieri și că va fi leul de mâine.* Spoliația apare în orice marfă reală veți analiza. Astfel pogonul de pământ se evaluiază pentru expropriere: *40 pui de găină, 6 curcani; trebue să dai 7 pogoane ca să poți lua un bou sau o vacă* și așa mai departe. Nu este așa că țăranii plătesc pământul, nu-l cer ca bolșevicii? Da, *în România se ascund fenomenele și se crede că vom înșela chiar natura, care va permite geniului uman să se desvolte chiar*

luîndu-i hrana cea mai necesară, imboldul la muncă prin proprietatea individuală și schimbul cinstit.

61. Se va spune că cele arătate mai sus sunt adevarate astăzi fiindcă *s'a scumpit viața*, dar mâine va fi altfel. Mai întâi *o spoliațiune nu încetează de a fi o spoliațiune fiindcă ar fi parțială:* venitul pământului va fi al țăranului până la îndreptare, *dacă va fi vreuna.* E cert însă că îndreptare nu poate fi, căci dacă am admite ridicarea leului țăranul nu va accepta aceasta decât când cumpără, dar va face revoluția când i se va cere să-și vândă ziua de muncă pe 3 lei sau grâul pe 1.800 lei vagonul.

De altfel, astăzi, el e foarte mulțumit când ia 500 lei pe transportul unui vagon de lemne dela gara în oraș, dar, strigă cât îi ia gura, când trebue să dea acești bani pe o pereche de cisme ca și cum înainte de resbel lua mai mult decât o pereche de cisme cu banii ce lua pe un transport ca cel sus zis.

62. Băgați de seamă. Muncitorul în genere nu mai muncește fiindcă se crede capitalist din cauză că crede ca *leul ce are în pungă e leu*, de vreme ce cumpără pământ cu el, cu prețul dinainte de resbel și nu așteaptă decât un *guvern cinstit, crede el, care să-l facă să cumpere toate lucrurile ca înainte de resbel cu leii ce strânge afară de ceea ce vinde el, și să nu mai muncească decât pe 25 lei ziua*, așa că, *la fiecare 25 zile de lucru să cumpere un pogon de pământ.* Evident pentru un *așa guvern* ași vota și eu, dar *eu* știu că *nu se poate*, muncitorul simplu nu știe, iar deșteptarea va fi teribilă.

63. De altfel cine susține că grâul, găinele, curcanii și boii s'au scumpit iar pământul a rămas pe loc, uită că aceste producte sunt, de fapt, productele solului; valoarea lor să fi crescut fără să fi crescut și valoarea uneltei care le produce?

Utilitatea pământului e tocmai aceasta, că per-

mite *a hrăni*, iar dacă s'a sporit utilitatea găinilor aceasta atrage dela sine scumpirea pământului.

64. Astăzi toate fenomenele se explică prin scumpirea vieţii întocmai ca medicii lui Molière cari explicau toate maladiile prin tumorile rele spre a ascunde ignoranţa lor.

Să examinăm ce însemneaza acest cuvânt fără sens.

Viaţa are nevoie de o mulţime de lucruri spre a exista. Aceste lucruri se găsesc în natură sau direct şi imediat utilisabile, cum e aerul, sau au nevoie de muncă spre a fi produse. Am văzut că valoarea lucrului este produsul utilităţii prin munca necesară pentru producere.

Un obiect se poate scumpi: 1) când utilitatea lui s'a schimbat, 2) când munca necesară s'a schimbat.

Toate lucrurile nu se pot scumpi căci ele nu au decât o valoare relativă unele faţă cu altele, începând dela aer de valoare nulă şi până la aur de valoare maximă.

Ţinând seamă de moştenirea trecutului şi de valorile naturale, omenirea se găseşte la un moment dat în posesia unei anumite cantităţi de avere.

Această avere nu e egal repartisată între indivizi, căci nici munca nu e depusă egal de către indivizi, nici în cantitate nici în calitate. Fiecare individ schimbă valorile ce are sau fabrică, între cari şi munca sa, contra altor valori de cari are nevoie Acelaşi proces ce se petrece între indivizi se petrece între state.

Dacă toate obiectele s'ar scumpi la un moment dat putem zice că nimic nu s'a scumpit căci fiecare fiind vânzător şi cumpărător nici nu am observa fenomenul, care nici nu are sens *pentru om*, căci el nu vede decât fenomenele relative, iar nu pe cele absolute. Ca să concretizăm şi mai bine acest fenomen să ne închipuim că într'o zi creatorul ar mări

sau micşora toate mărimile universului în aceiaşi măsură. E evident că noi nici nu am putea şti. In adevăr deşi toate obiectele ar fi mai mari noi nu am şti, căci şi mâna noastră, ochiul etc., s'ar mări în aceiaşi proporţie şi am continua a găsi tot atâţi metri, căci am măsura cu un metru mai mare, care ar fi tot a 40-a milioană parte din meridianul pământesc mărit.

Dacă însă creatorul ar spori numai dimensiunile fără a schimba şi celelalte elemente am vedea imediat că litrul de apă nu mai cântăreşte un chilogram.

65. In materie de valori omenirea nu e mai săracă decât cea care a existat acum 50 ani când cantitatea de avere era cea de astăzi. Omenirea de acum 50 ani nu era nenorocită ca cea de astăzi. De ce? Pentru că omenirea de astăzi a păstrat dorinţele de şi a pierdut averile şi am văzut că fericirea e raportul între avere şi dorinţe. Lucrurile nu erau mai scumpe acum 50 ani şi erau tot atâtea sau mai puţine.

Resultă dar că scumpirea generală este tendinţa fiecărui individ de a echilibra averea sa cu dorinţele sale; lucru evident imposibil, de oare ce averea generală s'a micşorat iar dorinţele au rămas aceleaşi.

Mai mult. Dacă răsboiul a produs un regres în producţia averilor el a produs un progres în desvoltarea dorinţelor prin faptele următoare: 1) în timpul resbelului cei mai mulţi consumau fără a produce, fenomen posibil cât durează reservele trecutului; 2) în timpul resbelului proprietatea individuală a ajuns o legendă, fără a observa consecinţele în producţiune; 3) după resbel ideile revoluţionare au făcut să se creadă că se poate trăi fără muncă, lucru posibil cât durează rezervele celor deposedaţi; 4) ideia democratică exagerată până la demagogism a făcut să se creadă că o clasă de

oameni va putea să nu suporte nimic din sarcinele resbelului, ba chiar, ei, să iasă cu averi mai multe, lăsând asupra altei clase atât sarcina de a pierde ceeace resbelul a consumat cât și pe aceea ce va trebui luat spre a complecta și spori averea clasei favorizate.

66. Nu vom discuta aci cestiunea democrației din punct de vedere politic, deși ași avea multe de spus.

Nu voiu discuta nici socialismul din punct de vedere economic, deși declar că nici o idee nu mă sperie, iar din acest studiu rezultă că repartiția averilor era departe de a fi justă, chiar înainte de resbel.

Sunt dar partizan al celor cari, sincer și fără patimă, examinează cestiunea și aşi privi cu plăcere orice propunere care ar avea de rezultat sporirea fericirii omenirii prin *ori ce mijloace*. Prima condiție însă este să avem convingerea că remediul nu e mai rău decât boala.

Voiu lăsa dar deoparte cestiunea ameliorării soartei *unor clase* spre a continua cestiunea mai gravă a ameliorării soartei *tuturor claselor,* ca să nu riscăm, ca împricinații lui Moliere, cari când au terminat procesul de împărțeală nu mai aveau ce împărți.

Presupunând dar de o cam dată indivizii aranjați în clase sociale întocmai ca înainte de resbel toată lumea va trebui să facă atâți pași înapoi cu câți pași a fost dată averea generală în urmă, căci altfel nu vedem cum vom pune în acord averea rămasă cu consumația.

Acest singur sens poate să'l aibă curentul scumpirea vieții, dar atunci *camaradul de lângă mine va rămâne tot lângă mine* și nu vede de ce s'ar scumpi găina și s'ar ieftenì pământul, de ce s'ar scumpi munca brută și s'ar iefteni cea inteligentă,

şi de ce exportatorii trebue să îmbogăţească pe detentorii şi emitenţii de bilete, importatori.

67. Dar omenirea nu vrea să dea înapoi. Fiecare joacă din coate, opune rezistenţa, însă mişcarea e inevitabilă, iar forţa va trebui să intervină.

Sub ce formă? Lăsată liberă forţa brutală va interveni orbeşte: cel tare va împinge înapoi pe cel slab şi'i va lua locul ca la un teatru la care nu s'ar da bilete. Rezultatul îl putem privi.

Forţa va trebui să intervină sub formă de autoritate, care să dea fie-căruia *biletul ce i se cuvine* şi acest *bilèt e instrumentul de repartiţie al averilor* **cu număr,** dând drept la un *anume scaun* iar nu biletul de intrare general, care va produce apoi conflicte, din care poate rezulta împiedicarea reprezentaţiei şi poate chiar incendiul teatrului.

Autoritatea, însă, emană dela însăşi naţiune şi de aceea trebuie mai întâi convinsă naţiunea de necesitatea de a nu lăsa liberă şi fără regulă intrarea la ospăţul obştesc. Vom putea, apoi, uşor ameliora sistemul pentru reprezentaţiile următoare, vom putea discuta în linişte căci doar nimeni nu pretinde că omenirea a ajuns la termenul desvoltării sale, căci aceasta ar fi trist.

68. Nu! Nu scumpetea vieţii a provocat *valuta, specula, jaful, lenea, bolşevismul etc. ci desordinea în repartiţia averilor* şi aceasta nu atât prin faptul deplasării averilor existente *între indivizi şi colectivitate,* ci prin faptul *deplasării nejustificate între indivizi,* căci, dacă toţi înţelegem că statul avea dreptul să ia din averea publică ceea ce'i trebuia spre a face resbelul, până chiar şi *viaţa noastră,* nimeni nu înţelege de ce *acţionarii băncilor de emisiune trebue să ia dobânda pentru biletele emise pe baza tezaurului dela Moscova, de ce ei trebue să ia dobânda pentru biletele emise fără tezaur,*

când noi nu mai avem nici un venit dela boii pe cari ni i-au luat Ruşii, Nemţii sau alţii, dela casele distruse de resbel, dela părinţii noştri morţi pe câmpul de luptă. E adevărat că ei nu cumpără mare lucru cu hârtia-monedă ce li se serveşte ca dobândă dar tot cumpără mai mult decât noi cu *nimic* şi apoi doar dobânda creşte prin noile emisiuni, pe când moşiile se arendează cu 20 lei pogonul adică cam 3 pui de găină la hectar, iar acţiunile băncilor au crescut fantastic ca număr de lei-hârtie şi se aşteaptă munca noastră ca să crească şi mai fantastic prin urcarea leului.

69. De asemenea nu înţelegem de ce chiriaşii ar plăti cu preţul unui metru cub de zidărie chiria unei case întregi.

Ceeace e curios este că aceste legi nu au nici meritul democratic căci e constatat că *nu toţi chiriaşii sunt mai săraci decât proprietarii lor ci adesea e cu totul invers.*

Ţăranii trebue să aibă pământ, dar nu degeaba, nici pe 6 curcani pogonul.

Şi aşa mai departe. Statul nu trebue să încaseze impositele în lei-hârtie, însă socotind numărul lor după lei-aur, bugetul Statului trebuie echilibrat la venituri şi la cheltueli în *aceeaşi monedă.*

Pentru a fi neglijat aceste principii s'au speriat cei ce au încercat să facă bugetul, care precum vom vedea nu e greu de făcut de loc, căci în definitiv nu *vom fi aşteptând să vină Americanii să ne plătească funcţionarii.*

PARTEA IV

REFORMELE.

CAP. I

Constituția. Instrumentul de schimb. Moneda legală.

70. Statul, ca organizator al ordinei publice, e dator să ne dea urgent Constituția, care să fixeze cel puțin unele principii asupra repartiției averilor. Nu există lene, căci foamea scoate și pe urs din vizuină, dar vrem să știm *pentru ce și pentru cine muncim.*

După ce vom ști dacă ceeace producem cu munca noastră este sau nu al nostru, vom vedea ce avem de făcut.

Dacă, *cum avem încă speranța, dar nu siguranța cât Camera constituantă cu puteri nelimitate va fi în ființă,* principiul proprietății individuale va prevala, mai avem nevoie spre a munci și produce de un instrument de schimb și măsură, căci știm bine că, dacă *toate valorile ce consumăm pentru viața noastră nu pot însuma mai mult de cât ceea ce producem cu munca noastră, ne este absolut imposibil a produce, noi-înșine, toate aceste valori* și că prin urmare va trebui să facem schimb cu ceilalți oameni. Este evident însă, că la acest schimb,

vrem să ştim *ce dăm* şi *ce luăm*, căci dacă voim *să muncim, voim să muncim pentru noi*, iar dacă ne vom decide a da şi altora din prisosul nostru o vom face cu plăcere, însă cu *voia şi ştiinţa noastră* şi numai dacă vom avea prisos.

71. Nu mă voiu ocupa de Constituţie. Acolo va scrie naţiunea ce va voi; ceea ce am voit să atrag atenţia este că *munca nu e posibilă în incertitudine* şi că dacă Constituanta în loc să înceapă cu legea legilor, cum e natural, începe cu alte legi, fenomenul seamănă cu cel care, voind a-şi clădi casa, începe prin aşezarea la locul lor a uşilor, ferestrelor şi acoperişului, rămânând să pună temelia după ce'şi va fi mobilat casa. Dacă Parlamentul va face mai întâiu revizia, *rând pe rând*, a tuturor legilor, spre a vedea ce modificări trebuesc aduse celor din România Mică sau ţările surori spre a deveni legile României Mari, şi dacă această revizie se va face în *două ori trei rate*, sub cuvânt că ele nu se pot aplica dintr'o dată, apoi vor trebui încă 2000 ani ca să ajungem la unificare, iar România va rămâne în stare revoluţionară, *căci o ţară fără statut nu constitue un stat*, cum indică însăşi cuvântul stat.

72. Nu tot aşa e cu instrumentul de schimb şi măsură. Statul, ca organizator al ordinei, e dator numai să fixeze şi să controleze *unitatea de măsură de valori*, cum a fixat şi controlează *toate unităţile de măsuri şi greutăţi*. Pe viitor însă statul va trebui să fie controlor mai sever şi să nu permită falşificarea unităţilor, cum a făcut cu unitatea de voloare, *chiar când are el interes*. Dacă îi trebue resurse să ni le ceară, *nouă cetăţenilor*, *nu băncilor, căci ele nu au putere şi nici datoria să întreţină statul*, dar această prelevare să o facă direct, pe cale de impozit, iar nu pe cale de falşi-

ficare, din care, *el ia una* și *alții*, cari nu au nici un drept, *zece*.

73. Am arătat că unitatea de măsură de valori nu poate fi de cât ceva care să împlinească următoarele condiții: 1) să aibă o sferă de acțiune universală; să fie inalterabil, divisibil, ușor de transmis; 3) să fie o valoare *adică să nu se poată obține fără muncă*; 4) să aibă o valoare cât mai fixă. Aurul este singurul obiect care răspunde la acest scop. Trebue să ne iasă din cap că ne putem dispensa de energia necesară la exploatarea minelor de aur, căci această energie e tot atât de necesară ca aceea necesară pentru justiție, poliție, vamă, percepție, parlament, armată, etc., cari toate concurg spre acelaș scop: *o cinstită repartiție a bunurilor spre a permite desvoltarea geniului și a muncii, singure producătoare.*

Putem accepta și moneda fiduciară, însă *nu cu procură falșă* și nereprezentând pe nimeni, sau pretinzând că reprezintă *trei persoane*, când numai *unul* din mandanți e existent iar ceilalți fictivi.

74. Dacă cineva găsește altceva care să poată face acelaș serviciu în locul aurului să propună și vom accepta, ba încă îi vom plăti și brevetul de invenție, întocmai cum am accepta înlocuirea ferului cu altceva, dacă s'ar face o descoperire sau vre-o invențiune.

Țin însă să dau un sfat căutătorilor și anume să nu'și piardă vremea de geaba căci lucrul e nu numai imposibil în materia de unitate de valoare, dar nu are sens.

In adevăr dacă am găsi ceva care să se obțină cu mai puțină muncă, acel ceva ar avea mai puțină valoare, ar trebui prin urmare o mai mare cantitate spre a compensa, ceea ce ar împedica transmisiunea ușoară. Tocmai de aceea trebue ales un obiect care se obține cu muncă multă ca să

avem sub o mică greutate o valoare mare, căci, încă odată, valoarea nu depinde de obiect ci de munca depusă spre a'l obţine.

75. *Ne trebue dar aur spre a fabrica instrumentul de schimb, cum ne trebuesc materiale spre a repara locomotivele, instrumente de transport.* Să nu ne facem iluzia că vom putea face *schimb cu biletul hypotecar*, nici *transport cu căruţele*. Inainte de amândouă însă ne trebue siguranţa constituţională asupra proprietăţii individuale.

Fără siguranţă asupra repartiţiei averilor lupta în contra mizeriei, care ne aşteaptă, e imposibilă în tocmai ca lupta pe front a trupelor cari nu au asigurată aprovizionarea.

76. *Statul nu are nevoie de fonduri spre a ne da instrumentul de schimb, care aparţine cetăţenilor şi trebue să rămână în mâinile lor.*

Aur este în ţară sub diferite forme şi sigur chiar moneda de aur, dar cine mai are încredere să'l scoată la lumină după toate atingerile la averea individuală săvârşite şi mai ales în nesiguranţa în care ne aflăm?

Ar fi destul ca statul să *marcheze aurul prezentat*, cum marchează baniţele şi cântarele, lăsând moneda în mâna cetăţenilor, şi pentru ca aceştia nu ar avea încredere să depună aurul nici pentru marcare, trebue să se înceapă prin a se procura un număr oare care de monede de aur, cu cari să se plătească, *gram pentru gram*, aurul prezentat, cu care se va bate noua monedă.

Se va face o emisiune de bilete hârtie de 10, 5, 2, 1 leu precum şi 50, 10 şi 5 bani, însă *garantată cu aurul rămas statului* sau instituţiei însărcinată cu acesta, care trebue să fie particulară de preferinţă. Va trebui *ţinut cuvântul de a da un pol de aur ori cui va prezinta hârtia-monedă din noua emisiune.*

Pentru a întări confienţa cetăţenilor trebue *scris*

în viitoarea Constituție că moneda legală e leul-aur și că toți cetățenii au dreptul a refusa plata în altă monedă. Membrii consiliului de administrație ai institutului însărcinat cu emisiunea trebuesc făcuți responsabili cu averea și persoana lor de existența depozitului de aur.

Orice refuz de aur va trebui considerat ca încetare de plăți, căci e evident că nimeni nu va prezinta aur dacă se va cere să'l cedeze altuia pentru ca acesta să ia *trei piei* după el, și să dea *una depunătorului.*

Nimeni nu va scoate aurul dacă biletele actuale vor rămâne în circulație și dacă ori cine a primit un pol de aur va avea dreptul să se plătească de datoria cu un bilet hipotecar. Nimeni nu va scoate aurul cât timp averea individuală, va fi batjocorită și amenințată în existența ei tocmai de cei însărcinați să o apere.

Dar toți vor scoate aurul când vor ști că nu sunt obligați să'l schimbe de cât pe alte lucruri utile de care au nevoe, *când vor voi.* Toți vor scoate aurul când vor ști că, la rândul lor, nimeni nu le va putea lua produsul muncii lor de cât *dându-le în schimb aur sau alte lucruri necesare,* toți vor *munci* când vor vedea că, în lipsa de aur, nu'și pot procura cele necesare de cât *vânzându'și munca sau produsele muncii.*

Toți vor munci când vor înțelege că speranța transformării acestei hârtii în aur e o utopie cași piatra filosofală; că dacă în adevăr s'ar putea face aur din hârtie, aurul el însuși nu ar mai avea valoare.

Toți vor munci când vor ști că singurul mijloc de a fabrica aur este acela de a munci la fabricarea de obiecte utile și de valoare.

Dar, nimeni nu va munci cât timp *munca* lui va produce aur, *nu numai lui,* ci o parte, — și încă ce parte — din munca lui *va trebui sacrificată spre*

a transforma în aur biletele celor ce au aşteptat cu ele în ladă fără a munci.

77. Dacă, totuşi, aurul nu ar apare, se pot întrebuința mijloace de constrângere: obligaţia de a declara aurul și a'l prezenta la frapă sub pedeapsă de confiscare, interdicția de a purta obiecte și bijuterii de aur, interdicția comerțului de aur etc.

78. Actualele bilete, coroane, ruble vor trebui retrase și înlocuite cu titluri de rentă amortisabilă în 40 ani, cu o dobândă de 1% aur, ceea ce face tocmai *5 lei hârtia la suta de lei hârtia.* Cele ce nu s'ar prezinta la schimb vor pierde orice valoare după un anumit termen. Coroana trebue socotită pe cursul ce are, adică ½ (jumătate) leu hârtia, iar rubla de asemenea.

79. Dacă nu vom avea destul aur trebue să cerem aur pe materiile exportate, însă *aur efectiv,* iar nu *valută,* cu care să cumpărăm parfumuri, ci să'i punem în circulație, căci *instrumentul de schimb e marfa care ne trebue înainte de toate.*

80. In fine dacă nici așa nu am obține, trebue să *hypotecăm ceva, căci nu e pericol, dacă suntem ferm decişi a plăti la termen.* Aurul nu trebue adus in țară de stat ci de cetățeni: ast-fel agricultorii, industriașii vor găsi aur în străinătate hypotecând pe termen lung proprietățile lor și asigurând plata cu produsele lor anuale.

81. *Acest aur nu trebue să iasă din țară decât dacă avem mai mult decât ne trebue și numai dacă plecarea lui se face în schimb cu unelte și materii prime.* Pentru aceasta nu e nevoe să perchiziționăm călătorii. E destul să prohibim importul a tot ce e materie de consumaţie și să limităm importul la suma ce ne prisosește. Celalt aur nu va ieşi dela sine căci nimeni nu e nebun să trimeată aurul în străinătate de geaba. Numai tentațiunea de a obţine

mărfuri streine ne face să dăm aurul nostru negustorilor cari apoi îl trimit acolo spre a plăti.

82. Chiar dacă nu am obține decât 5 — 6 sute de milioane aur, ele vor fi suficiente căci odată unitatea de valoare fixată se poate recurge pentru multe tranzacții la alte instrumente de schimb. Astfel băncile vor deschide case de compensații între clienții lor prin cecuri, căci am văzut că aurul efectiv nu are nevoie să apară decât spre a compensa golul lăsat de inegalitatea de schimb în natură, dar mai ales ca unitate de schimb.

83. Pe de altă parte, dacă țăranul va admite că biletul ce posedă nu are aceeași putere achisitorie ca aurul, căci și astăzi o admite, și știa că nu are drept să ceară aur, el nu ar admite ca alt bilet să aibă valoare mai mare ca al lui, chiar dacă biletul cel nou ar da drept la schimbarea imediată în aur așa că încercarea unei emisiuni de bilete de bancă, chiar garantată 100% aur, ar fi imposibilă și chiar periculoasă.

84. Va trebui atunci ca în mod cinstit să dăm streinătății valori ca să ne dea alte valori, de cari avem nevoie, și să ne ridicăm iluzia că le vom da *hârtia* ca să ne dea *mașini*.

Dacă voim să ne dea, *ei întâi*, mașini ca să le dăm *apoi noi, an cu an*, o parte din venitul adus de *acele mașini cu munca noastră* trebue să le spunem aceasta la facerea târgului și să le dăm titluri de rentă sau hypotéci particulare cu dobânda certă în aur și cu termen iar nu bilete de bancă.

85. E evident că *refacerea*, ca și facerea averii publice, nu se obține decât prin escesul de producțiune asupra consumațiunii, că prin urmare omenirea e condamnată pentru un lung șir de ani a retrece prin aceleași faze prin care a mai trecut odată și a nu păși decât zi cu zi spre starea în care a fost la începerea resbelului. Cu cât vom

voi ca această perioadă să fie mai scurtă cu atât va trebui să ne încordăm la muncă și să ne decidem la privațiuni.

Cine va avea curajul să'și piardă popularitatea impunând glasul înțelepciunii? Cine se va decide să se sacrifice pe altarul patriei? Căci nu trebuie să ne facem iluzii, bolnavul piere adesea fiindcă nu se decide la intervenția chirurgicală; iar chirurgul nu se operează nici odată pe sine însuși. Avea-vom eroismul lui Mucius Scevola?

De o cam dată să încetăm de a acoperi adevărul sub cuvânt că producem panică. Căzătura e cu atât mai gravă cu cât cădem mai de sus. Pericolul se infrunta mai ușor, dacă nu se poate evita, când omul e prevenit.

Mijloacele ce propunem sunt drastice, dar necesare și salutare. Se susține, și încă, de voci autorizate, că scăderea leului se datorește jocului provocat de unele bănci Lucrul e posibil și chiar probabil, dar aceasta probează o dată mai mult că instrumentul de schimb e falsificat de vreme ce el permite unor bănci să pompeze averea producătorilor.

Schimbarea instrumentului de schimb în instrument de credit a permis, cum e și natural, jocul de bursă asupra monedei. Unii doresc scădere, alții urcare și nici unii nici alții nu ascultă alt ceva decât interesele lor.

Producătorul însă nu vrea să joace la bursă; el trebue să'și poată face calcule de rentabilitate. Pentru aceea el are nevoie de instrument de schimb, cert, precis cu valoare fixă și obligatorie, iar nu titluri de credit, variabile cu evenimentele, cu situația emitentului etc. căci sunt valori cu *termen*.

Cu biletul hypotecar nu numai acele bănci joacă, ci toată lumea nu face decât joaca, iar averile trec dela unii la alții cu grămada, de seara până di-

mineața, fără ca posesorii lor să fi făcut altceva decât joc, întocmai ca la cărți.

Numai că în vremea aceasta consumația și usura absoarbe ce a mai lăsat resbelul, întocmai ca *cagnatele* la club, iar în curând nu vom mai avea ce juca.

Cum voiți să muncim când nu putem face un contract pe termen lung? Cum voiți să începem întreprinderi când nu putem face un calcul de rentabilitate? Cum voiți să plătim munca și materiile prime când nu știm cu ce monedă ni se va plăti obiectul fabricat? Cum voiți să clădim când nu știm ce chirie ne veți permite să cerem? Cum voiți să reclădim și să sporim gospodăriile și uneltele agricole când nu știm cine va fi proprietarul pământului? Două milioane de hectare au ieșit din patrimoniul proprietarului fără a trece în acel al țaranului, iar alte 1.500.000 de hectare trec la fiecare ședință a consiliului de miniștri de la unul la altul și sunt de o camdată proprietatea bălăriilor ca în Africa.

Cum voiți ca țăranul să muncească când el are punga plină de hârtie și crede că e bogat? Lucru mai grav. Desele afirmațiuni că aurul are o valoare usurpată, că el nu va mai servi ca monedă, că cantități enorme de monedă se vor transforma în bijuterii, a căror valoare va scădea enorm, toate aceste idei false permit speculanților să strângă salbele țăranilor, dându-le bilete multe și țăranul e îndreptățit să creadă că e așa, de vreme ce cu o salbă cumpără o moșie.

Faptul se și petrece zilnic.

Descurcați ițele, căci nu putem reincepe pânza; ițele se încurcă pe zi ce trece, iar spărtura în averea publică se lărgește prin inactivitatea unui întreg popor, care nu muncește, dar consumă.

CAP. II

Bugetul ordinar al Statului

84. Bugetul Statului se compune din:
1) Bugetul ordinar;
2) Bugetul extraordinar.

Fiecare din aceste bugete se compune din:
1) Sarcinele trecutului.
2) Sarcinele prezentului.

85. Sarcinele trecutului în bugetul ordinar cuprinde cuponul datoriei publice rezultată din:

a) Datoria publică anterioară resbelului evaluată în lei aur care trebue respectată.

b) Datoria rezultată din pensiuni, despăgubiri, cari se vor evalua în lei aur și plăti ca atari cu 5 % dobândă, sau în lei hârtie și plăti cu 1 % lei aur, ceeace e tot una.

c) Biletele, coroanele, etc. se vor retrage și înlocui cu titluri de rentă 1% lei aur, adică 5% lei hârtie.

d) Biletele puse în circulație de emitent se vor retrage de el însuși restituind tratele depuse de debitori. Emitentul va primi pentru tesaurul său pierdut despăgubiri ca toți păgubiții de resbel, *afară de aurul care s'a procurat de Stat și care-i aparține.*

e) In fine lichidarea complectă a cheltuelilor resbelului trebue făcută prin emisiune de rentă.

Toate aceste sarcine nu întrec 40 miliarde lei hârtie pentru cari se vor înscrie în buget 400 milioane lei-aur anuitate, ceea ce e nimic pentru România Mare.

Ingrozirea celor ce încearcă să facă bugetul vine din aceeaşi sursă din care rezultă îngrozirea celor cari încearcă să-şi facă propriile lor bugete. Statul evaluiază cheltuelile în lei-hârtie şi veniturile în lei-aur, dar fiindcă promite că leul va preţui aur în curând, nu are curagiul să ceară aur pentru veniturile sale.

Cetăţenii evaluiază cheltuelile lor în lei hârtie şi se tem că vor vinde produsele obţinute cu acel leu contra unui leu urcat.

Dacă dar Statul nu are curagiu să înfrunte pericolul şi să pună frână celor ce se aţin cu bilete hârtie ca să le transforme în valori cu munca producătorilor, ce curagiu vreţi să aibă fiecare cetăţean?

Nu? Problema e simplă, numai resolvirea ei exclude demagogia, popularitatea şi interesul personal şi cere adevărat patriotism. Cine posedă această marfă scumpă? Cu ea se clădesc patriile.

86. Sarcinile presentului sunt de sigur mai greu de stabilit.

Am arătat cum toţi ne-am păstrat dorinţele anterioare şi credem că cu încetarea resbelului au încetat şi suferinţele noastre, pe când realitatea e tocmai contrarie. In zilele de resbel consumam reservele trecutului — unii zic „ale viitorului", ca şi cum ar fi posibil să consumăm o producţie viitoare, — acum a sosit nota de plată: *trebue să producem atât pentru a ne satisface nevoile vieţii cât şi pentru a înlocui consumaţia şi lipsa de producţie din anii de resbel. Inconştienţii vorbesc de normalizare în şase luni după resbel şi acuză de incapacitate stâlpii edificiului rămas în picioare şi cari abia pot menţine echiliorul şi împedica pornirea.*

Va trebui dar introduse privațiuni în toate bugetele, inclusiv al Statului, suprimând chiar lucruri necesare, căci bugetul trebue echilibrat *cu orice preț*, de oare ce jena nu e momentană, ci de lungă durată, iar causa profundă.

Să ne întindem cât ne e pătura, căci nimeni nu ne va permite să intrăm sub pătura lui. Vom suferi, de sigur; desvoltarea intelectuală și toate necesitățile nobile ale neamului vor fi sacrificate, căci *„primum vivere deinde philos ophari“*, dar știam că civilisația va fi întreruptă și inapoiată prin resbel. Să nu uităm că am căpătat *„libertatea“* și că nimic nu se capătă fără sacrificiu. Dacă, însă, vom încerca să le ținem pe amândouă, vom păți ca cel ce a încercat să țină doi pepeni într'o mână.

Problema e cu atât mai grea cu cât resbelul nu e terminat pentru noi. După 4 secole de lupte cu Turcii, spre a ne apăra pe noi și toată Europa, fi-vom condamnați a luptă alte decenii cu Rușii? Ar fi prea nedreaptă soarta acestui neam.

Cu cât sarcina e mai grea, cu atât e mai mare nevoie să o cunoaștem bine și să ne decidem a o suporta *noi înșine*, sau, dacă nu suntem în stare, nu văd de ce am sacrificat atâtea existențe.

87. *Să încetăm, dar, imediat, și fără întoarcere, era imprumuturilor de consnmație*. Un stat care se împrumută spre a plăti salariile funcționarilor e ca un cetățean care se împrumută spre a cumpăra o rochie nevestei.

88. Să separăm bugetul statului *organizator al ordinei publice* de cel al statului *industriaș și negustor*. Primul poate înscrie la venituri excedentul celui de al doilea, dar inversa nu e permisă astăzi. Finanțele statului nu permit încurajarea unuia pe spatele altuia, căci toți suntem curbați sub sarcina ce ducem și nimeni nu e în stare să mai ia din sarcina vecinului.

89. Un negustor, care ar confunda cheltuelile comerciului său cu cheltuelile casei sale, s'ar certa cu judecătorul de instrucție. Statul român împrumută, chiar acum, două miliarde și ar împrumuta ori cât dacă i s'ar da, fără să știe pentru ce.

Altmintrelea, am făcut întregirea neamului, în adevăr, dar nu eliberând pe frați, ci robindu-ne și noi cei liberi. Ar fi păcat!

CAP. III.

Bugetul extraordinar al Statului.

90. Bugetul extraordinar al statului comportă resursele necesare refacerii *propriei sale averi.* Acest buget trebuie să cuprindă la cheltueli fondurile necesare refacerii, iar la venituri excedentele veniturilor bugetului ordinar al statului industriaș.

Având în vedere că fondurile necesare refacerii și desvoltării industriei de stat nu sunt periodice, statul nu are nevoie să echilibreze aceste fonduri. Va fi destul ca veniturile să acopere anuitatea cheltuelilor repartizate pe un număr de ani.

91. Aci se impune *împrumutul,* dacă e posibil. In adevăr, împrumutul este o asociație între cel ce posedă unelta sau mijlocul de a o procură dela cel ce o are și cel ce pune materia primă și munca spre a impărți valorile create prin reunirea celor trei elemente necesare producțiunii.

Dacă însă posesorul uneltei cere tot beneficiul asociației, sau chiar mai mult, asociația nu e profitabilă la toate părțile și nu trebue făcută.

Care capitalist nu împrumută omului *activ, econom, cu socoteală și cu rost?* Care capitalist nu împrumută industriașului, comerciantului, când *se determină bine că împrumută industriașului pentru nevoile industriei sale iar nu omului pentru nevoile casei sale?*

Imprumutul nostru în străinătate nu a reușit. M'ași

fi mirat să reușească, și m'ași fi întristat dacă reușia, *rămânând să plătim cu el funcționarii.*

92. Se zice că străinii nu vor să ne împrumute decât cu garanții; în scop de a ne cotropi. De sigur, nu am nici o încredere în sentimentele străinilor, dar nu am avut nici odată speranța că ei ne vor împrumuta pentru *cheltueli ordinare, pe cari trebuie să le susținem noi înșine. Străinii ne fac un mare serviciu, deși nu aceasta e intenția când ne refuză asemenea împrumuturi.* Sunt sigur că orice tutore sau părinte e încântat când află că cămătarii nu mai acordă împrumuturi pupilului sau fiului lor.

Ce importă însă garanțiile când ai intenția curată? Totul depinde de felul garanției și de marginea ce ai lăsat prevederilor tale asupra modului de plată. E cert că dacă comptăm a face plata, nu cu resultatele muncii noastre, dar cu ridicarea valutei și cu ajutorul tipografiei băncii de emisiune, aceiași soartă ne așteaptă, *cu sau fără garanții.*

93. De sigur, mai e la mijloc și o chestiune de amor propriu. România Mare pusă la tutelă, când România Mică obținea credit pe iscălitură.

Mai întâiu vom face să se observe că ar fi fost foarte bine dacă nici România Mică nu ar fi avut această cinste, căci aceasta ne-ar fi obligat să întrebuințăm mai cu folos sumele împrumutate în trecut și din cari o bună parte a acoperit cheltueli ordinare: Mai apoi nu trebue să comparăm situația de azi cu cea de ieri, care nu e aceiași. Când Franța nu găsește împrumut fără garanție, ce rușine e că ni se cer garanții?

Dacă aceasta ne împedică a întrebuința sumele obținute pentru a satisface nevoi ordinare, atât mai bine! Canada ne-a împrumutat, pe cât am auzit, 250 milioane de dolari, din cari nu s'a cumpărat nici un cuiu pentru căile ferate. Ba, da, mă înșel: s'au cumpărat 7.000 tone de șine, tip canadian, de cari nu avem nevoie de vreme ce nu avem cu ce

circula nici pe cele 700.000 tone ce avem puse în cale.

94. Se poate însă totdeauna împăca forma când fondul e cinstit.

In loc să obligăm România Mare a semna clauze jignitoare și a o expune la un control vexatoriu, se poate acorda o autonomie industriei de stat. Astfel la căile ferate am propus autonomia cu un consiliu de administrație și cu autorizarea de a se împrumuta, cu aprobarea statului. Astfel străinul va ști *pentru ce împrumută* și nu ne va cere nici un control, căci nu ne crede încă capabili de a falșifica registrele de comptabilitate, ca ori ce negustor care prepară falimentul.

95. Odată cu *autonomia*, însă, trebuie să ne impunem *disciplină și să lăsăm aceste instituții în afară de patimele politice și să le punem la adăpost de atacurile tuturor samsarilor, politici și comerciali, jenați în afacerile lor*. Fi-vom în stare să ne aplicăm această sanătoasă hotărîre? Aci speranța ne părăsește. Cine va înfrunta horda sălbatecă a celor ce trăesc din expediente? Dacă cineva s'ar decide a face supremul sacrificiu, reuși-va el a câștiga resbelul înainte de a expira sub loviturile barbarilor? Trecutul spune: nu.

96. Sacrificiile necesare pentru apărarea națională trebuesc de asemenea găsite. Aci, însă, putem cere aliaților să ne ajute, nu însă pe cale de împrumut.

Resistând tendințelor bolșeviste, România nu apără numai teritorlul național, ci întreaga Europă și chiar lumea civilizată. Liga Națiunilor trebuie să știe nu numai a impune clauze în tratate, dar și a contribui la sarcini cari profită la toată lumea.

Ințelege-va Europa din secolul XX ceea ce n'a înțeles Europa din secolul XV? Să sperăm că rolul Neamului Românesc nu va fie tern acel al sacrificiului nerecompensat.

CAP. IV.

Refacerile

97. Am examinat rolul statului în organizarea repartiției averilor. Odată aceasta stabilită, este datoria cetățenilor să producă averi, căci statul nu are acest rol ci numai pe acela al organizării ordinei publice.

Dacă am examinat industria de stat este pentru a da un exemplu, care se aplică identic industriei private cât și pentru că această industrie are un caracter de ordine publică economică, care este singurul motiv al executării ei de către stat.

In țările în cari inițiativa privată e mai desvoltată, industria de stat e redusă aproape la nimic, și așa e bine. Acolo societățile au găsit imediat capitalele necesare, căci *creditorii știau pentru ce împrumută și cunoșteau și oamenii cărora le era încredințată sarcina refacerii.*

Această considerațiune ne asigură ca industria privată și agricultura vor găsi capitalele necesare refacerii, îndată ce o bună repartiție a averilor va fi asigurată prin siguranța constituțională și printr'un instrument de schimb nefalşificat. Atunci împrumutătorul va ști *cui* împrumută și mai ales *pentru ce* împrumută. Întrebați un bancher dacă se ocupă de altceva când acordă credit decât de a ști *cărei persoane și pentru ce*, dar mai ales *cărei persoane*.

98. Va trebui însă, și aceasta se va face sigur,

că industriaşii şi agricultorii să se asocieze şi să înţeleagă că *probitatea* e mai mult decât onestitatea, căci dacă secunda e o virtute evanghelică cu răsplata în lumea cealaltă, prima e o conduită logică, creatoare de credit, şi prin urmare de valori, cu răsplata imediată.

99. Va mai trebui ca statul să nu ia din mâna producătorului exportator valuta, *singurul său mijloc de a plăti anuitatea împrumutului în streinătate*, spre a o da negustorului de parfum, deţinător de bilete hypotecare, acţionar de bancă, spre a plăti marfa lui de consumaţie şi a'şi urca leul ce a ţinut în ladă sau a trimis deja în streinătate.

100. Nu vom închide acest studiu fără o ultimă observaţiune. Nu am pretenţia a fi arătat tot ce trebue spre a remedia relele de cari suferim; am arătat un singur lucru: *reformele necesare pentru a face să reînceapă munca, munca salvatoare şi singura sursă de averi şi fericire.*

Omul însă nu întrebuinţează numai munca omenească. *Geniul uman a pus la muncă forţele naturii, fără cari astăzi planeta nu-şi poate hrăni locuitorii.*

In tot timpul resbelului şi după resbel s'a admirat atât de mult vitejia soldatului ţăran încât *am ajuns a crede că toţi soldaţii erau numai ţărani şi că resbelul s'a făcut numai cu soldaţi.*

Departe de mine ideia de a nega valoarea ţăranului român şi de a-i contesta dreptul la recompensa sacrificiului făcut.

„*Ţăranul e talpa ţării*", e evident şi nimeni nu contestă.

„*Ţăranul trebue întărit, căci cu aceasta întărim talpa ţării*", e incontestabil; însă tot aşa de evident şi incontestabil este că numai cu *talpa* nu se face *casa* şi că întărirea *tălpii* nu întăreşte *temelia* decât dacă *talpa rămâne talpă.*

„*Soldatul român a câştigat resbelul şi a resta-*

bilit gloria țării", e sigur; numai că el singur recunoaște că „*fără scule nu faci nimic*", iar sculele nu le-a făcut *el*, nici *tovarășii din ateliere, singuri.*

„*Fabrica trebue să fie a muncitorului*", nu încape îndoială; numai că fabrica nu se face numai prin munca *brută a meșteșugarului*, și cel ce trece nopți și zile a gândi și a concepe, nu e un *leneș*, iar viața nu se ține numai cu manufactura.

Singurul adevăr, etern, profund inexorabil este că *singură munca* e salvatoare, dar *toate* felurile de muncă cinstită, nu numai cea direct *visibilă.*

Dați-ne mijlocul de-a munci și apoi vină ce-o voì. Așa știm bine că dacă pământul va dispare, noi vom fi cei de pe urmă.

Altfel!? *Caveant consules.*

CUPRINSUL

Prețul 6 Lei